

Temmuz-Ağustos 1994 SAYI: 10

ქვენებური

5 KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური

კულტურული კრებული

çveneburi

Kültürel Dergi

Temmuz - Ağustos 1994, Sayı 10
(İki Ayda Bir Yayınlanır.)

İMEDI

Tanıtım, Yayıncılık ve Tic. A.Ş. Adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Cahit OKTAY

Yayın Yönetmeni
Fahrettin ÇILOĞLU

Yayın Koordinatörü
Rüya ÖZKALKAN

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar

Aydın AKIN, İsmail AYYILDIZ,
Hasan ÇELİK, Levan ÇILAŞVİLİ,
Fahrettin ÇILOĞLU,
İrine GOTSİRİDZE, Hayri HAYRIOĞLU,
Osman N. MERCAN, Rüya ÖZKALKAN,
İsmail YAZICI

Kapak Resmi

Fortuna

Gürcüstan Devlet Müzesi

Adres

Akasya Sok. Şenkur Apt. No:22/7

Pendik-İstanbul

Telefon

(0216) 375 42 80

Fax

(0216) 390 47 68

Fiyatı

40.000.-TL (KDV Dahil)

Abone Koşulları

Yalnızca Yıllık Abone

250.000.-TL / 13\$ / 20 DM

Havale Hesap No:

Posta Çeki Hesap No:

674204-Fahrettin Çiloğlu

Garanti Bankası

Pendik Şubesi – İSTANBUL

6200723/2 No'lu Hesap

İş Bankası

Karaköy Şubesi – İSTANBUL

300131 No'lu Hesap

Dizgi-Ofset Hazırlık

VEGA Yayıncılık & Tanıtım

Tel-Fax: (0212) 638 25 81

Baskı

Ceylan Matbaacılık

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

İçindekiler

çveneburi' den

GÖRÜŞ-DÜŞÜNCE

Rusya'nın Kafkasya Politikası -II- 3
Davit KOSTAVA

PORTRE

Prof. Dr. Otar GİGİNEİŞVİLİ'nin Ardından 6
Hasan ÇELİK

TARİH

S. Canaşia Gürcüstan Devlet Müzesi 9
Levan ÇILAŞVİLİ

SÖYLEŞİ

Nodar Komahidze:
Kardeş Kardeşlikle Birlikte Güçlüdür 12
F. ÇILOĞLU-H.ÇELİK

SANAT - EDEBİYAT

Tamaz ÇİLADZE'den Şiirler 15
Hasan ÇELİK
Ölüm Yıldönümünde İlia ÇAVÇAVADZE 18
Fahrettin ÇILOĞLU

YAŞAM-KÜLTÜR

Rektör Roin METREVELİ ile
Gürcüstan Üniversiteleri Üzerine 21
O.N. MERCAN - H. HAYRIOĞLU
Türkiye'de Gürcüce'nin Yayılışı ve Durumu 23
Aydın AKIN

GÜRCÜCE

Kendi Kendine Gürcüce -III- 27
Fahrettin ÇILOĞLU

ETNOGRAFYA-FOLKLOR

Tarihsel Gürcü Evlerinden: Darbazi 31
Gürcü Yemekleri 32

ÇOCUK

Deda Ena 33
Rüya ÖZKALKAN
Natsarkekia 35
İrine GOTSİRİDZE

HABER-YORUM

Batı, Kafkaslar'da Rusya'yı İstedi 38
Kendini Arayan Ülke: Gürcüstan 39
Fransa'dan Gürcüstan'a İnsani Yardım 40
Rusya'nın Kafkasya Kazanı 41
Abhazya Moskova ile İlişkilerini Güçlendiriyor 43
Kısa Kısa 45
Rüya ÖZKALKAN

çveneburi'den

çveneburi dergisi, her sayıda yeni okurlara ulaşmanın keyfini yaşıyor. Dergi'nin varlığını gecikmeli öğrenenler, çıkmış bütün sayıları edinmek istiyor ve sanırsız bu keyifli durumu bizimle paylaşıyorlar. Bizler, dergimizin giderek daha çok kişi tarafından okunacağına, daha çok kişinin de yazarak dergiye katkıda bulunacağına içtenlikle inanıyoruz. Yazı yazmada "çekingen" davrananlara da buradan sesleniyoruz: Yayınlanamayacağını düşündüğünüz yazılarınızı dahi bize gönderin; dergimizin "keyifli yaşamı"na ortak olun!..

çveneburi, ileriye dönük yeni tasarımlar geliştirmeye, sizlerin geliştirdiği tasarımları da paylaşmaya hazır. Bize bu konuda da yazmanızı bektliyoruz. Dergimizin bir tasarımını ise şimdiden açıklama istiyoruz. Dergimiz 1995 yılını, "Şiir ve Öykü Yılı" ilan ediyor. Gürcüce şiir ve kısa öykülerinizi bize gönderin, 1995 yılının ilk sayısından başlayarak yayımlayalım. Gürcü alfabesiyle yazacağınız şiir ya da öykülerinizin okunaklı olmasına dikkat ediniz. Ayrıca adınızı, adresinizi, varsa telefon numaranızı yazmayı unutmayınız. Şiir ve öyküleri başarılı olanlara, 1995 yılı sonunda küçük bir sürprizimiz olacak.

* * *

Bu sayıda ikinci bölümünü yayımladığımız "Rusya'nın Kafkasya Politikası" adlı yazı güncelliğini koruyor. Bildiğiniz gibi **çveneburi** dergisi olarak, Kafkasya'daki gelişmeleri yakından izlemeye ve bölgedeki gelişmeleri yansıtmaya çalıştık. Yayımladığımız yazılarda, özellikle "Rusya faktörü"nü vurgulamaya ve sergilemeye özen gösterdik. Abhazya'da yaşanan trajedinin, özü itibarıyla "Rus senaryosu" olduğunu belirtmeye çalıştık. Ve şimdi sıra Çeçenya'da... Abhazya'da "Gürcülere Rusları tercih ettiklerini" söyleyenler, sanırsız Çeçenya'daki tercihlerinde zorlanacaklardır.

* * *

Bu sayımızın "Söyleşi" bölümünün konuğu, Gürcüstan'ın Ankara Büyükelcisi Nodar Komahidze. İlgiyle okuyacağınızı ve bilgileceğinizi sanıyoruz. "Portre"de, bir 'öğrencisi'nin kaleminden ünlü Türkolog Otar Gigineşvili yer alıyor. Daha Sovyet döneminde Türkiye'ye dostça yaklaşımı savunan Gigineşvili, öyle görünüyorki zamanında anlaşılammış... Gürcü ulusunun uyanışının önderi ve ünlü yurtsever İlia Çavçavadze'yi, ölümünün yıldönümünde tanıtmaya çalıştık. Bu sayıda ilk bölümünü yayımladığımız ve izleyen sayılarda sürecek olan "DEDA ENA"yı, sizlerin de bir "gereklilik" olarak algıladığımızı biliyoruz.

Bir sonraki sayıda buluşmak üzere...

Rusya'nın Kafkasya Politikası

- II -

Davut KOSTAVA

ETNİK ÇATIŞMALARIN DOĞUŞU VE ÇIKARLARIN DÖNÜŞÜMÜ

Eski Sovyetler Birliği'nde (Rusya İmparatorluğu'nun örtülü biçimini temsil ediyor ve totaliter rejime dayanıyordu) demokratik ilkelere yerleştirilmesi deneyimi, derin yönetsel ve sosyo-politik krize yol açtı; cumhuriyetlerin ulusal bağımsızlık güçlerini uyandırdı ve harekete geçirdi; İmparatorluğu yıkılma tehlikesiyle başbaşa bıraktı.

Uluslararası cephelerin oluşturulması, özerkliklerin biçimlendirilmesi, yerli olmayan nüfusun biraraya toplanması ve ayrılıkçı hareketlerin örgütlenmesi biçiminde görülen "asî" cumhuriyetlerdeki iç gerginliğin alevlenmesi, merkezden alınan önlemlerle önlenmiş gözükmektedir.

Özerk yönetimlere cumhuriyetlerden bağımsız olarak yeni birliğin üyeleri olma fırsatını veren Birlik Anlaşması projesi, imparatorluk merkezi tarafından, Sovyetler'de devam eden dağılma sürecinin durdurulabilmesi için hazırlanan planın bir parçasıydı. Bu, Kafkasya'nın iki cumhuriyetini (Gürcüstan ve Azerbaycan) ikileme bırakıyordu: Ya Birlik Anlaşması'nı imzalayacaklardı ya da topraklarının bir bölümünü kaybedeceklerdi. Karabağ, Abhazya ve Güney Osetya'daki çekişmelerin (tabii ki tarihi sebepleri vardı) askeri çatışmalara dönüşmesi için, tarafların eşit olmayan güçlerinden dolayı, zayıf taraflara (bu durumda özerk cumhuriyet ve bölgelere) dışarıdan yardım gerekiyordu. Merkezden verilen işaretle, Transkafkasya'nın iki cumhuriyetindeki özerk cumhuriyet ve bölge istemleri oluşmaya başladı. Moskova'nın açık askeri-politik desteği, Karabağ'da ve "Güney Osetya"da siyasi uzlaşmazlığın askeri çatışmaya dönüşmesine yol açtı.

Sovyetler'in dağılması, Kremlin tarafından hazırlanan yeni Birlik Projesi'ni bozdu ve mevcut anlaşmazlıklara yeni politik yükümlülükler kazandırdı. Rusya'nın yeni bir niteliksel aşamaya geçmiş olması, onun amaçlarını

ve anlaşmazlık (çatışma) içerisindeki taraflarla olan konumunu değiştirdi.

Başlangıçta merkez tarafından yönlendirilen Karabağ çatışması, Ermenistan-Azerbaycan savaşına döndü. Rus askeri donanımının arzına bağımlı olan askeri organizasyonların gerçekleştirilmesi, iki ülkeyi eski metropollerle bağımlı kılmaktadır. Tarihsel olarak Rusya'ya daha yakın olan Ermenistan elverişsiz jeopolitik konumundan ve Azerbaycan ile ortaya çıkan anlaşmazlıktan dolayı Rusya ile daha yakın askeri-politik ilişkilerle itilmektedir.

Azerbaycan'ın önceki iktidarının politikası açıkça Türkiye lehineydi. Öncelik Türkiye ile olan ilişkilere veriliyor ve Rusya'nın çıkarları geri plana itiliyordu. Karabağ cephesinde Azerbaycan ordusunun sürekli başarısızlığı, tamamen Azerbaycan'ın önceki iktidarının denge politikasının sonucudur. Ermeni saldırıları açıkça çirkin bir hal aldı. Ermeni ordusu Azerbaycan topraklarını hemen hemen üçte birini ele geçirdi. Belli ki bu çatışmayı bitirebilecek tek güç Rusya'dır. İktidara Aliyev'in gelmesinden sonra Azerbaycan'ın dış politikası Rusya'yı tam anlamıyla memnun etmiyordu. Azerbaycan BDT'ye girerli ve Karabağ sorununda asıl rolün Rusya'ya yüklenmesine razı oldu. Görüldüğü gibi Azerbaycan yönetimi, Rusya'nın çıkarlarına uygun olarak, ülkenin politikasının değiştirilmesini Karabağ sorununun çözülmesiyle birleştirmektedir. Bu yüzden, yakın gelecekte, Rusya'nın bu konuda oldukça büyük bir fonksiyon yüklenmesi gerekecektir. Rusya bu sorunun herhangi bir tarafın yararına sonuçlandırılmasında zor duruma düşeceği benzer; çünkü, bir taraftan Ermenistan gibi kendine yakın bir ülkeyi, diğer taraftan ise, umutların bosa çıkması halinde tekrar Türkiye'nin etkisi altına girmesi mümkün olabilecek olan Azerbaycan'ı kaybedecektir. Bundan dolayı, Ermenistan, Rusya'nın etkisiyle Karabağ dışında işgal ettiği topraklardan çekilecek, Rusya ise AGİK'in başkanlığında varılan barış anlaşmasını kontrol edecek ve kendini Karabağ'da garantör ülke ola-

- 1- Adigeya
- 2- Karacay-Cerkesya
- 3- Kabarday-Balkarya
- 4- Kuzey Osetya
- 5- Çeçenya
- 6- İnguşetya
- 7- Güney Osetya
- 8- Dağlık Karabağ
- 9- Nahçıvan
- 10- Acara
- 11- Abhazya

rak ilan edecektir. Karabağ'ın bulanık siyasi statüsü ve çatışma bölgesinde Rusya'nın barış gücü bulundurması, Rusya'nın bu iki ülkeyi de kontrol etmesi için ideal araçtır.

Gürcü-Oset anlaşmazlığı merkez baslançta Gürcüstan'a baskı aracı olarak kullanıldıysa da, bağımsız Rusya, ordusunun Tshinvali bölgesinde bulunmasıyla hem Gürcüstan üzerinde, hem de Rusya içinde yer alan Kuzey Osetya Cumhuriyeti'nde oldukça güçlü etkiye sahip bulunmaktadır. Rusya'nın Gürcüstan ile olan ilişkilerinin belirsizliğinin sonucu olan, çatışma bölgesindeki Rus ordusunun tarafsızlığı, çatışmanın hızlı bir şekilde yayılması olanağını verdi. Bu durum, Kuzey Osetya yönetimini şaşkına çevirdi ve Rusya'nın Gürcüstan'la olan durumunu ve ordunun çatışma bölgesinde bulunmasını federasyon anlaşmasının imzalanmasına dayandırdı.

Oset-İnguş çatışmasının başlamasından sonra Kuzey Osetya'nın Moskova'ya yaslanma şansı oldukça azaldı. Çatışma şimdilik durmuş durumda, Gürcüstan yönetimi sorunlar batağına saplanmış durumda ve Tshinvali bölgesinin kısmen bile olsa hukuken tanınması için görüşmelere başlamakta acele etmemektedir. İsrarla Güney Osetya'nın ulusal statüsünün yeniden kurulmasını ilan eden Rusya, askeri güç kullanımına izin vermez, ama aynı zamanda Gürcüstan'ın toprak bütünlüğünü de

tanır.

Bölgede var olan güçlerin çıkarları Abhazya çatışmasında kendini açıkça ortaya koydu. Adige grubundan halklar (Adigeler, Cerkesler ve Kabardeyler), etnik olarak kendilerine akaraba olan Abhazların bağımsızlığa ulaşmasında, Adige devletinin kurulmasının geleceğini görüyorlar. Osetlerin çıkarı ise, kendi rakibinin (Gürcüstan'ın) zayıflatılması ve eğer mümkün olursa Gürcüstan'ın toprak bütünlüğünün bozulmasıdır. Konfederasyoncular için bağımsız Abhazya, Pan-Kafkas Konfederasyonu Devleti'nin kuruluş umudu, Çeçenler için ise konfederasyonun yardımıyla dışarı açılma aracıdır.

Rusya için Abhazyaya çatışması Gürcüstan'a baskıyı sürdürmenin aracı olmuştur. Aynı zamanda Rusya'nın bu çatışmada başka çıkarları da söz konusudur. Bu çatışma, Rusya'daki özerk yapıların bağımsızlaşma süreci ve Kuzey Kafkasya'da ayrılıkçı hareketler doruğa ulaştığı zaman başladı. Kuzey Kafkasya halklarının ulusal çıkarlarının bilincine varmaları, doğal olarak bütün enerjilerinin bağımsızlığın elde edilmesine yönelmesini beraberinde getirdi; bu da Rusya'nın devlet yapısı için hissedilir derecede tehlike oluştuyordu. Abhazyaya çatışmasıyla, Rusya, Kafkas halklarının ulusal enerjisini istediği tarafa yönlendirmeyi başardı. Aynı zamanda çatışmadaki farklı tutumla-

ından dolayı Kafkaslılar kendi çıkarlarının yakınlaşmasına engel olmakta ve aralarındaki ilişkileri derinleştirmektedirler.

Kuzey Kafkasya-Rusya çelişkisi oldukça zayıfladı ve Kuzey Kafkasya-Gürcüstan çelişkisine dönüştü. Bu dönemde, Rusya çeşitli araçlarla, doğrudan askeri müdahaleye girmeksizin, Kuzey Kafkasya'daki ayrılıkçı dalgayı söndürmeyi bildi.

Rusya, Transkafkasya'da kendi çıkarlarının gerçekleştirilmesini, Azerbaycan ve Gürcüstan'ın yeniden kendi yörüngesine girmesini mümkün kıldı ve sıcak noktalarda Rusya'nın "barış gücünü" kullanılması için onların rızasını aldı. Şimdi Rusya'nın amacı, bölgedeki lider devlet prestijini göstermek, ısrarla ve uzun zamandır istediği çatışmaların düzenleyici fonksiyonunu başarıyla gerçekleştirebilmektir.

Abhazya çatışmasının barışçı yollarla çözümlü oldukça zor görünüyor. Rusya'nın politikasının belirsiz oluşu, olayların gelişimini tahmin etme olanağı vermiyor; yine de genel bir tahminin oluşturulması mümkün görünmüyor.

Rusya, Transkafkasya'da hukuki olarak ayrılıkçıların bağımsızlığına izin vermez; çünkü bu, Kuzey Kafkasya'daki ayrılıkçı dalgalar için katalizör görevi görmüş olur. Bununla beraber, kendisine belirli yükümlülükler yükleyen dünya kamuoyu önünde, Transkafkasya cumhuriyetlerinin toprak bütünlüğünü tanıyor. Rusya'nın Ardzinba tarafından gelecekte yapılacak bir referandum sonuçlarının yasallığını

Kabul etmesi kuşkuğu görünüyor; çünkü o zaman Çeçenya'da yapılan referandumun da yasal olduğunu kabul etmek zorunda kalacaktır. Bunun yanında Rusya Abhazya'nın hukuksal olarak bağımsızlığına da izin vermez; çünkü Abhazya'nın bağımsızlığı Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti'nin kurulması için güçlü bir dürtü olur. Gene de orada, bir taraftan Kuzey Kafkaslıların ve özellikle de Çeçenlerin çıkarlarıyla çelişen, kendine bağımlı bir rejimin varlığına izin verebilir. Kuzey Kafkaslıların güçlü etkisi altında bulunan Gudauta grupları hakkında aynı şeyleri söyleyemeyeceğiz. Herhalde Rusya Gudautalıların çıkarlarını gözönünde tutmak zorunda kalacak; aksi halde onlar Rusya'ya baskı için, Kuzey Kafkasyalı akrabalarına başvurarak orada anti-Rus hareketinin uyandırılması gibi eski bir metoda yönelebileceklerdir. Diğer taraftan Gürcüstan'ın toprak bütünlüğü, Rusya'nın çıkarlarının gözönünde bulundurulması ve B-DT'ye girmesiyle gerçekleşti. Bundan dolayı Rusya'nın, Gürcüstan, Gudauta grubu ve Kuzey Kafkaslıların çıkarları arasında dengeleyici rol oynaması gerekecektir. Gürcüstan'ın ortaya koyduğu prensiplerden vazgeçip geçmeyeceği, devletin hayati kurumlarının ne kadar çabuk gerçekleşebileceğine ve diplomasideki yüksek başarılarına bağlı olacaktır. □

(Çeviren ve Özetleyen: İ. AYILDIZ-İ. YAZICI)

(*) Bu yazı 24 Şubat 1994 tarihli **Kavkasioni** gazetesinden kısaltılarak alınmıştır.

FAHRETTİN ÇİLOĞLU

Dilden Dine, Edebiyattan Sanata GÜRCÜLERİN TARİHİ

- * Gürcüler Kimdir?
- * Dil
- * Alfabe
- * Din
- * Nüfus ve Dağılım
- * Tarih

- * Türkiye Gürcüleri
- * Edebiyat
- * Tiyatro
- * Sinema
- * Sanat
- * Müzik

Aşağıdaki posta çeki hesabına 100.000.-TL. yatırmanız ve posta çekinin fotokopisini dergi adresimize göndermeniz halinde kitap adresinize postalanacaktır.

Posta Çeki Hesap No:
Fahrettin Çiloğlu 674204

Prof. Dr.

Otar Gigineişvili'nin Ardından

Hasan ÇELİK

İnsanların içinde buldukları topluma gereği gibi hizmet vermiş olmaları, onların birer kahraman olmalarını gerektirmez. Özellikle hayatta buldukları süre içinde hizmetlerine karşılık olarak toplumlarından özel ilgi beklemeyen, kendilerini toplumun üstünde görmeyip benliklerini tatmin edecek ödüllendirmelerin beklentisi içinde olmayan ve yaptıklarının herhangi bir şeye veya kimseye lütuf olmadığını, tersine işini ve üstlendiği birtakım işlevlerin yalnızca insan olmanın gerektirdiği birer görev olduğunun bilincinde olan gerçek ve doymuş kişilikler ait oldukları toplumlara sunmaları gereken hizmeti sunarlar. Büyük bir çoğunlukla da yaşamdan sessiz ama onurlu bir biçimde ayrılırlar. Gerçek işlevlerinin dışına çıkmadıkları için de çoğu kez kendisinden hoşnut kalmış ve arkasından hamasi nutuklar atacak çıkar çevreleri bırakırlar arkalarında. Çünkü onlar, başkalarına göre yanlış da olsa doğru bildikleri ilkelerinden hiçbir zaman ödün vermezler. Böyle insanlar hemen her toplumda vardır ve özellikle tarihsel yüksek kültür birikimi olan her toplum, biraz anlaşılmaz, biraz gizemli ve yeri geldiğinde de acımasız bir hiciv dolu mizah yeteneğine sahip sağlam kişilikler süsler.

Her köşesi buram buram sevgi, hoşgörü ve kültür kokan bir kent iken Tiflis'te de o zamanlar böylesi kişiliklerin yüzlerce benzerle-

rinden biri de Otar Gigineişvili idi. 1916'da öğreten bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelen Gigineişvili, Tiflis Üniversitesi'ni bitirdikten sonra Moskova Uluslararası İlişkiler Yüksek Okulu'nda öğrenim gördü. 1945 yılından hayatının sonuna kadar Tiflis Üniversitesi Doğu Bilimleri Fakültesi'nde Türk tarihi dersleri

vererek yaptığı ve yönettiği araştırmalarla güçlü bir Türk tarihçiliği ekolü yarattı. 11 Subat 1990'da yaşama gözlefini yumuncaya değin Gürcüstan Bilimler Akademisi'nin Doğu Bilimleri Enstitüsü'nün müdür yardımcılığını da yürüttü. Profesör Abdülmacit

Doğru ile sıkı dostluk ilişkileri içinde olan Gigineişvili, aynı zamanda çok

ünlü ve deneyimli bir dağcı idi. Aktif dağcılık yaptığı yıllarda ayağının basmadığı hiçbir Kafkas zirvesi kalmamıştı Uzun yıllar Gürcüstan Dağcılık Federasyonu başkanlığını da yürütmüştü. Onun kılavuzluğu altında birçok kez Pamir ve Tıyanşan'ın zirvelerine çıkılmış ve o ana dek kimsenin çıkmadığı bu zirvelere Giorgi Nikoladze, Vaşa-Pşavela ve Tbilisi Üniversitesi adları verilmiştir. Otar Hoca, her zaman büyük işlerin adamı olmuş, ama yaptığı bütün büyük işleri sessiz sedasız gerçekleştirmiştir.

Sokakta gördüğünüz zaman sade bir vatandaşın farkı yoktu. Hatta soğuk havalarda giydiği köylü kasketi ve sırtındaki Colombo

pardesüsüyle babacan bir köylü amca görünümündeydi. Ama o köylü kasketinin altında engin bilgi birikimine sahip araştırmacı bir tarih profesörüyü. Türk tarihi uzmanı bir Türkolog, deneyimli bir diplomat, son derece hümanist ve akılcılığı hiçbir duygusuna yem etmeyip geleceğin hesabını yapabilen ciddi bir yurtsever vardı. Yaşamı boyunca Türk-Gürcü ilişkilerini tarihin süzgecinden geçirmişti. Bir Gürcü olarak Gürcüstan'ı ve Gürcü psikolojisini tanıdığı kadar Türkiye ve Türk insanının psikolojisine de iyi biliyordu. Son dönemde bilimsel çalışmalarını özellikle Türkiye'nin yakın tarihi üzerine yoğunlaştırmış olan Giginisvili, ümmetin bir ulus yaratma yeteneğine hayranlığını gizlemediği Atatürk hakkında yazdığı kitabı da bitirmek üzereydi. Kendisiyle son görüşmemizde kitabın bümek üzere olduğunu, Türkiye'de de basılmasını arzuladığını söylemiş ve maalesef şu anda akıbetini bilmediğim bu kitabının doğrudan Gürcüce'den Türkçeye çevirisini de benim yapmamı istemişti.

İki tarafı da iyi tanıyan insanların Türk-Gürcü yakınlaşmasına hizmet etmelerinin gerekliliğine inanıyordu. Kendisi iyi bir Türkolog'du ve ömrü dünyanın en yetkin ve verimli Türkoloji araştırmalarının yapıldığı merkezlerden olan Tiflis Üniversitesi ile Gürcüstan Bilimler Akademisi'nin Doğu Bilimleri Enstitüsü'nde araştırmacı, hoca ve yönetici olarak geçmişti. Onlar çalışmalarına gerekli önemi vererek tanımaya çalışmışlardı. Bizler ise iki yıl öncesi-ne kadar V. yüzyılda özgün alfabesiyle yazı diline geçmiş ve varlığının her kesitini belgelemiş köklü bir tarihe ve yüksek bir kültüre sahip komşularımızı tarihten silmiş ve Rus saymıştık. Giginisvili, Türkiye ile yakın ilişki içindeydi ve sayısız Türk dostu vardı. Hem Türkiye, hem Sovyet geçeceğini iyi biliyordu. Bu durumun uzun sürmeyeceğini de görüyordu. Bu yüzden Türklerin de Gürcüleri iyi tanımaları gerektiğine inanıyordu. Yakında üçüncü şahıslar aradan çıkacak ve iki eski komşu kendi dilekleri doğrultusunda yaşayacaklardı. Bu nedenle de her zaman ölçülü olmuştuk. Hiçbir zaman tarihteki kötü dönemlerin husumetini gütmemişti. Tersine, olumsuzlukların analizini yapmış ve yeni olumsuzlukların oluşmayacağı ortamın hazırlanması çabası içinde ve bunun çabası içinde olanların tarafında olmuştuk.

Giginisvili kendi ulusunun kendince olumsuz gördüğü, örneğin acelecilik ve sabırsızlık gibi yanlarını açıkça belirtebileceği kadar tarafsız bir bilimadamı ve gerçek bir yurtseverdi. Gürcüstan dışında yaşayan soydaşları

ve Gürcüstan çıkışlı diğer hemşehrileriyle dünyanın neresinde olursa olsunlar iyi ilişkiler kurmaya çalışıyordu. Anayurtlarını unutmamalarını istiyordu. Herkese anayurtlarının sıcaklığını ulaştırmaya çalışıyor ve bağlanın kopmaması için uğraşıyordu. Gün gelecek Gürcüstan kapılarını dışarıya açacaktı ve dışardaki evlatlarının politik desteğine ihtiyacı olacaktı. Serbest demokrasi deneyimi olan bu insanların özgür Gürcüstan'a büyük katkıları olabilecekti. Ucuz kahramanlıklardan nefret ederdi. Özellikle tarih biliminin günlük politik çıkarlar uğruna hoyratça yıpratılmasına karşıydı. Sovyet sisteminin son derece kısıtlı seyahat olanaklarından binbir eziyetle çıkış izni alabilmiş insanların gittikleri ülkelerde bazan ölçsüz davranarak kişisel başarı ve reklam peşinde kosmalarından nefret ederdi. Böylesi kişilerin hem ikili ilişkilere, hem de tarihi kültürel mirasın varlığını sürdürürebilme olanaklarına zarar verdiklerine inanıyordu.

Bu gibi hamasi kahramanlıkların doğurduğu sonuçlara örnek olarak da ünlü Tbeti Manastırının akıbetini anlatırdı. 1950'lerde Türkiye'ye gelen Giorgi Asatiani, yetkili kurumlardan izin almadan Tbeti Manastırını filme almış ve ülkesine döndüğünde televizyonlarda göstererek büyük sükse yapmıştı. Aslında bunda Türkler ve Türkiye aleyhine birşey de yoktu, ancak korkunç bir zamanlama hatası yapılmış ve koca bir yapıt radikal tepkilere kurban edilmişti. Herüz kısa bir süre önce çok ünlü birkaç Gürcü bilimadamının tarih tezlerinin Sovyet Komünist Partisi'nin baskısıyla intikam politikasına alet edilmiş olmasının Türkiye'deki yankıları taze ve iç politika da ayrı bir istismar konusu iken izinsiz böyle bir girişimde bulunulması G. Asatiani'ye büyük ün getirmiş, fakat yüzyıllar boyu dımdık ayakta kalmış bir mimari şahaserin sonu olmuştu. Çünkü aynı günlerde Tbeti Manastırını havaya uçurulmuştu.

"Biz son ikiyüz yıldır dünyadan koparıldık. Kimliğimizi hala koruyoruz, ama kendimizi tanıyacak olanaklarımız çok kısıtlı. Bugün Gürcüstan ve Sovyet sınırları dışında kalan kültürel varlıklarımız, kimliğimiz hakkında dünyaya mesaj veren en önemli olanaklarımızdır, geçmişimizin kanıtlarıdır, bize baze insanların kahramanlıklar değil, tarih boyunca verdiğimiz eserler gerekir. Özellikle komşumuz Türkler bu coğrafyanın tarihinin bir bölümüne ortak olduğumuzu kabullendikçe ve bazı yersiz kaygılardan annarak yaşadıkları toprakların tarihi ile birlikte sahibi olduklarının bilincine vardıkça, geçmişten miras kalan her türlü kültür varlıklarına gözü gibi baka-

çaklar ve bizler yalnızca komşu olmaktan çıkıp dost olacağız. Ayakta kalabilen kültür mirasları da ortak simgelerimiz olacak. Bugün Tbeti Manastırının filmleri ve harabesi değil, canlı görkemini seyredecektik, 'kahraman' bir rejisörünü kimse anımsamayacak oysa" derdi. Otar Hoca son dört yılın hızlı gelişmelerinin hemen başlangıcında yaşamını bir kalp krizi sonucu yitirdi. Son dört yılın olaylarını izledikçe ve Türkiye-Gürcüstan ilişkilerinin gelişimini seyrettikçe hocanın ta oralardan o muzip gülümsemesiyle "Ben sana söylememiş

miydim?" dediğini duyar gibiyim.

Türkiye'de Türk tarihini araştıranlar Tiflis'teki Türkoloji merkezi ve araştırmalarıyla ilgilenmeye başladıklarında, Gürcüstan'da ise herşeye karşın geçici olduğuna inandığım ekonomik, siyasi ve buna bağlı olarak kısmi etnik çöküntünün yarattığı gerilimler son bulduğunda Otar Hocanın geçmişteki hizmetlerine soğukkanlı bir biçimde gözatanlar ona gerçek değerini verecek ve onu şükranla anacaklardır. Çünkü zaman onun ciddiyetini ve samimiyetini kanıtlamıştır. □

ÜN **PA**

**ÜNYE PARKE
KERESTECİLİK SANAYİ
VE TİCARET LTD. ŞTİ.**

ÜNYE PARKE KERESTECİLİK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

- * FIRINLI KAYIN
- * PARKE
- * SÜPÜRGELİK

- * MARLEY
- * ZİFT
- * CİLA

Fabrika Satış Mağazası Tel: 420 39 80
Adres: Alemdağ Cad. Çayırönü Mevkii No: 60 Y.Dudullu
Fab. Tel: 0452- 312 16 63 - 323 10 82 - 323 39 77 ÜNYE FAX: 323 55 43

S. Canaşıa Gürcüstan Devlet Müzesi

Prof. Dr. Levan ÇILAŞVİLİ*

Gürcüstan'da müzeciliğin geçmişi yazılı belgelere göre İS 2. yüzyıla kadar uzanmasına karşın, Avrupa düzeyinde gerçek müzecilik ülkemizde 19. yüzyılda başladı. Gürcüstan'ın ilk modern müzesi 1852 yılında Rusya Coğrafya Derneği'nin Kafkasya şubesi olarak faaliyete geçti, kısa bir süre sonra da Kafkasya Bilim Merkezi-Müzesi oldu. İlk sergisi ise 1867 yılında açıldı. 1913 yılında Kafkasya Müzesi, Rusya Bilimler Akademisi'nin bünyesine alındı.

Kafkasya Müzesi, Kafkasya ve geniş çevresine hizmet verdiği için, hem bu yörelerden hem de İran, Türkiye, Dağıstan ve Kuzey Kafkasya'dan paha biçilmez koleksiyonlara sahiptir.

Gürcüstan 1918 yılında bağımsızlığını ilan ettikten sonra müzenin gelişiminde önemli değişiklikler oldu. Gürcüstan Devlet Müzesi'ne dönüştürülen bu kurum, bundan böyle ülkenin öncü bilimsel kuruluşu oldu ve her türlü materyal belirli bilimsel kurallara göre toplandı. Personeli de bilimsel amaçlara uygun olarak yetiştirildi. Sosyal bilimlerde faaliyet gösteren bilim adamlarının hemen hemen hepsi bu müzenin çalışmalarına katılmaktaydı.

1941 yılında Gürcüstan Bilimler Akademisi'nin kuruluşundan sonra müze, bu yeni kurumun değişmez üyesi oldu. 1958 yılında müzenin elyazmalar bölümünün temelini oluşturan Gürcüstan Bilimler Akademisi Elyazmalar Enstitüsü kuruldu. Arkeoloji, etnografya, numizmatik, jeoloji, zooloji, botanik gibi bilim dallarının temeli burada atılmış ve gelişmiştir. Numizmatik bölümü laboratuvarları, dinler tarihi bölümü ve kimya-restorasyon laboratuvarları halen müze bünyesinde bulunmakta ve faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bugün için müzenin pavyonlarında korunan eser sayısı milyonu aşmaktadır. Bu koleksiyon gözardı edilerek Gürcüstan ve çevresindeki ülkelerin tarihinin ana sorunlarının

aydınlatılması ya da maddi kültür tarihi ile yaşam biçiminin çağdaş bilim düzeyinde araştırılması mümkün değildir.

*Zümrüt ve Yakutla Bezenmiş Gerdanlık
K. 2. Yüzyıla Sonları*

Gürcüstan Devlet Müzesi bugün, Gürcüstan'ın doğal zenginliklerinin, Gürcü ulusunun maddi kültürünün ve yaşam biçiminin, alan çalışmaları ve incelemeler yardımıyla bir bütün içerisinde bilimsel olarak araştırıldığı kurumdur.

Kazılarda elde edilen, erken toprak işleme kültürüne ait en eski araçları, pişmiş kilten yapılan heykeller, bronz eşyalar, "Trialeti" uygarlığının eşsiz örnekleri, Vani ve Mtsheta şehir kalıntılarına ait mükemmel altın ve gümüş eşyalar, "Ahalgori Hazinesi" gibi ender rastlanan orijinal eserler müzede bulunan zengin materyaller arasındadır.

Ayrıca nümizmatik pavyonu da çok zengindir. Gürcüstan'da fotoğraf sanatının gelişimini izleyebileceğimiz 112 bin adet fotoğraf-

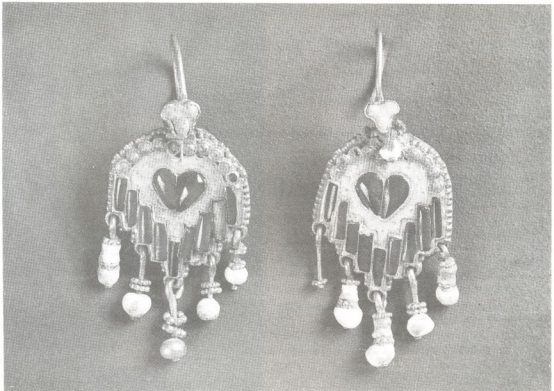
tan oluşan arşiv vardır. Tanınmış fotoğraf sanatçılarından Gürcüstan ve Kafkasya'nın güzel doğasını ve manzaralarını, mimari değeri olan yapılarını, günlük kullanım eşyalarını, tüm bölgelerden insan tiplerini ve siyasal yaşamın bir bölümünü izleyebilirsiniz.

Müzenin çok zengin kütüphanesi zamanla ikiye ayrılarak Gürcüstan Ulusal Kütüphanesi kurulmuştur. Bugün müzenin kütüphanesinde ender bulunan çok zengin bibliyografik literatür bulunmaktadır. Bunun yanı sıra nadir eski yayınlardan oluşan 260 bin kitap burada korunmaktadır. En erken basılı kitap 1511-1527 yıllarına aittir. 17. yüzyıldan kalan

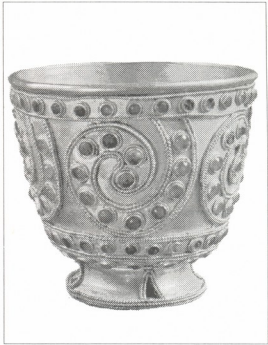
Kolye. 18-2. Yüzyıl Soutları, Armazitshevi.

Kolye. 18-1. Yüzyıl, Armazitshevi.

*Tören Figürlü Çanak
İÖ 2000 - 1500, Trialeti*

*Çanak
İÖ 4. 2000-1500, Trialeti*

157 kitap, 18. yüzyıldan kalan 4818 kitap mevcuttur. Burada Arap dillerinde olduğu gibi İbrance, Farsça, ve Türkçe çok sayıda kitap bulunmaktadır.

Değişik kronolojik dönemlere ait sergiler Gürcüstan'ın maddi kültürünün gelişiminin izlenmesini sağlar. Eski çağlardan İS 4. yüzyıla, İS 4. yüzyıldan 8. yüzyıla ve 19. yüzyıl maddi kültürü ile "Gürcüstan'ın Etnofrafyası" ve "Eski Altın İşleme Sanatı Örnekleri (İÖ 3 bin yıl - İS 4. yüzyıl)" adıyla iki konusal sergi vardır.

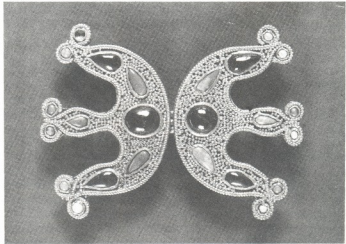
Gürcüstan Devlet Müzesi kuruluşundan bu yana birçok uluslararası sergiye de katılmıştır. Daha 1901 yılında Paris'te açılan sergide müze büyük ilgi görmüş ve müdür Gustav Rade altın madalya ile ödüllendirilmiştir. Müzenin katılıp büyük ilgi gördüğü diğer sergiler, 1930'da Almanya'nın değişik kentlerinde açılan sergiler, 1982 Paris sergisi ve 1985 Tokyo Osaka sergileridir.

Mestia'da Svaneti Tarih-Etnografya, Zugdidi'de Tarih ve Ahaltisihe'de Samtshe-Cavaheti Tarih müzeleri, Gür-

cüstan Devlet Müzesi'nin önemli şubeleridir.

Gürcüstan Devlet Müzesi, özgün ulusal materyalin korunduğu bir hazinedir. Müze, Gürcü ulusunun en eski zamanlarından günümüze kadar olan tarihini, yükseliş ve çöküş dönemleriyle umutsuzluk ve zaferleriyle birlikte toplumsal gelişiminin her dönemini kesintisiz olarak yansıtır. □

* Gürcüstan Devlet Müzesi Müdürü

Kopça, İS 2. Yüzyıl, Armazitsberi

Gürcüstan'ın Ankara Büyükelçisi Nodar Komalidze:

"Kardeş kardeşiyle birlikte güçlüdür"

F. ÇİLOĞLU - H. ÇELİK

- Batono Nodari, önce Ankara Büyükelçiliği'nin ülkenizi Gürcüstan'a bu yırlı olmasını size de bu görevinizde başarılar diliyoruz. Bu iyi dileklerden sonra ilk sorumu sormak istiyoruz. Büyükelçiler, genellikle görevlerini tamamlayıp ayrıldıktan sonra buldukları ülke hakkında kitap yazarlar. Oysa siz daha büyükelçi atanma sürecinizde **Mezobelo Karişao** (Kapı Komşum) adıyla Türkiye-Gürcüstan ilişkileri üzerine bir kitap yazdınız. İsterseniz söyleşimize bu kitabınızdan başlayalım. Bize kısaca kitabınızdan söz eder misiniz?

- Kutlama ve iyi dilekleriniz için teşekkür ederim. Bağımsız Gürcüstan'ın Türkiye Cumhuriyeti'ndeki ilk büyükelçisi benim; gerek kişisel hedefim, gerekse görevimin gerektirdiği amaç, sizin de kutlama dileğinizde belirttiğiniz gibi Gürcüstan'ın ulusal çıkarlarına paralel olarak yurdumun iyiliği ve başarısı için, Gürcüstan-Türkiye arasındaki iyi komşuluk ve dostluk ilişkilerini geliştirmek ve pekiştirmek için çalışmaktır.

İlk sorunuza gelince, tamamen haklı oldu-

ğunuzu söylemek istiyorum. Bazen büyükelçiler tam olarak tanımadıkları ülkelere atanırlar. Atandıkları ülkeye gittikten sonra, zaman içinde o ülke hakkında gözlemlerinin yardımıyla bilgi toplar ve sonradan bu bilgi ve gözlemlerini kitap haline getirme olanağına kavuşurlar. Böylesi diplomatlara kıyasla ben tamamen farklı bir durumdayım.

Ben profesyonel şarkiyat bilimcisi bir Türkologum. 10 yıldır büyük bir ilgi ve heyecanla çağdaş Türkiye'nin tarihini ve ekonomisini araştırmaktayım. Türkiye'nin yakın tarihi alanında Gürcüstan'ın günümüzde tek profesörüym. Bu konu hakkında 5 monografi ve 100'den fazla çalışmam yayımlandı. Türkiye'ye gelmeden önce Gürcüstan Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü'nde Doğu Ülkeleri Tarihi Bölümü başkanlığını, Tiflis Üniversitesi profesörlüğünü, Gürcüce-Türkçe yayımlanan **Hidi** (Köprü) gazetesinin Genel Yayın Yönetmenliğini, Gürcüstan-Türkiye İş Konseyi Başkanlığı ile Sayın Eduard Şevardnadze'nin Gürcüstan-Türkiye ilişkileri konusunda danışmanlığını yaptım.

Dolayısıyla, ülkemizde ve burada da belirt-

tikleri üzere, benim Gürcüstan'ın Ankara büyükelçisi olarak atanmamın isabetli gerekçeleri var. Bütün hayatım boyunca Türkiye ve Türk halkına büyük saygı duydum. Sözümlü ettiğiniz kitabın **Mezobelo Karisao** (Kapı Komşum) Gürcüstan ve Türkiye'nin, bu iki komşu ve dost ülkenin karakteristik olarak yeni bir dönemini oluşturan son iki yılının (1992-1994) ilişkilerini anlatır. Yeni bir ruh taşıyan bu ilişkilerin temeli Sayın Eduard Şevardnadze ve Sayın Süleyman Demirel tarafından 30 Temmuz 1992 tarihinde Tiflis'te imzalanan ve her iki ülkeye de gerek kendi halklarına, gerek tarihe ve gerekse dünyaya karşı büyük sorumluluklar yükleyen ikili anlaşmaların imzalanmasıyla atıldı. Bu anlaşmalar şu anda uygulamada olup, yarattığı önemli sonuçlara hepimiz tanığız.

- *Bu noktada, kitabınızda da geniş yer alan Türkiye-Gürcüstan arasındaki siyasi ilişkilerin bugünkü durumu hakkında bir değerlendirme yapar mısınız?*

- Gürcüstan son 75 yıl boyunca dış dünyadan tamamen koparılmış durumdaydı. Dünya ile olduğu gibi komşusu Türkiye ile de ekonomik ve politik alanda doğrudan hiçbir ilişkisi yoktu. Bunun nedenlerini sizler çok iyi biliyorsunuz. Komünist imparatorluğun dağılması sonucunda dünya sahnesine çıkan bağımsız Gürcüstan Cumhuriyeti'nin yönetiminin başına, yakın dönemin takdir görmüş ünlü politikacılarından Eduard Şevardnadze'nin geçmesinden sonra bütün dış dünya ile karşılıklı çıkarlara ve aktif tarafsızlık ilkesine dayalı ilişkilerin kurulup geliştirilmesi çalışmalarına başlayan ülkemiz, doğal olarak bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve sınırlarının değişmezliğini ilk tanıyan ülkelerden biri olan Türkiye ile de bütün içtenliğiyle kardeşlik ilişkilerini geliştirmeye girişti. Karşılıklı güven ilkesi, iki ülke arasındaki sıkı ilişkilerin sağlam bir temeldir ve bu ilkeyi her iki ülke de sapmadan korumaktadır. Kitabımın büyük bir bölümü, işte bu yeni geleneklerin stratejik ve taktik realitelerinin analizini içermektedir.

- *Siz yaklaşık olarak Gürcüstan'ın bağımsızlığının ilan edilmesinden üç yıl sonra, ilk Ankara büyükelçisi olarak atandınız. Gürcüstan yönetimi, dış ilişkilerde çok önem verdiği Türkiye'ye büyükelçi atamayı neden bu kadar geciktirdi?*

- Elçiliklerin açılması yoğun hazırlık çalışmalarını gerektiren iki yönlü bir süreçtir. Gür-

cüstan hükümetinin dış politikasında Türkiye'ye çok büyük önem verdiği doğrudur. Bu nedenle ülkesine ve ulusuna karşı büyük sorumluluğu ve görevleri olan Ankara Büyükelçiliğimizin açılması için köklü çalışmalar yapıldı. Tiflis'te Türkiye Büyükelçiliği'nin açılmasından kısa bir süre sonra, biz de kendimizi Ankara'da bir mekân bularak çalışmaya başladık.

- *Gürcüstan, Sovyetler Birliği'nin dağılması sürecinde ve dağılmasından sonra Güney Osetya ve Abhazya'da ciddi çatışmalara sürüklendi. Sizce bu savaşlar kaçınılmaz gelişmeler miydi? Gürcüstan'ın bu geçiş sürecini barışçı koşullarda geçirme şansı yok muydu?*

- Gürcüstan yönetiminin her türlü anlaşmazlığın yalnızca barışçı yöntemlerle ve silah kullanmaksızın çözümlenmesine amaçlayan, bundan böyle de amaçlayacak olan değişmez ve sürekli tutumu ile politikaları bu sorunu defalarca cevaplandırmış bulunmaktadır. Bu, insancıl ve kararlı bir politikadır. Bizim politikamızı tüm dünya biliyor ve saygı duyuyor. Bunun böyle olduğu, burada, Türkiye'de de iyi bilinmektedir. Ancak, politika iki yönlü bir süreçtir ve üçüncü tarafı bir kenara bırakırsanız -ki, bu üçüncü tarafın kim olduğunu siz de gayet iyi biliyorsunuz- ikinci taraf da aynı ilkelerle hareket etmeli ve bu yönde yürümelidir. Bunun tam tersi yönde bir tutum içinde olan bazı sözde politikacılar ve kendi halkına ihanet içinde olanlar, Gürcüstan'ın ve bütün Gürcüstan'ın bugünkü yararların acısını çekmesine neden olan kardeş kavgasını ve kanlı çatışmaları yarattılar. Şimdi barışın tesisi için yollar belirlendi ve Sayın Eduard Şevardnadze'nin politik öngörüsü ve önemini vurgulayan bir gelişme olarak onun ısrarlı istemi üzerine Birleşmiş Milletler'in bölgeye göndermeye karar verdiği 139 askeri gözlemci arasında 10 Türk subayı da var. Bu subaylar Gürcüstan'ın Abhazya bölgesine gidecekler ve orada gerçekte ne olup bittiğini, gerçekte kimin kim olduğunu ve akan kardeş kanının sorumlusunun kim olduğunu doğrudan görecekler. Türk kamuoyu da kendi ülkesinin temsilcilerinden alacağı objektif bilgilerin ışığında kendi bakış açısını belirleyecek ve karara varacaktır. Kısa bir süre önce dünya bir kez daha Sayın Eduard Şevardnadze'nin barışın tesisi için attığı yeni bir adımı tank oldu. Sayın Şevardnadze bizzat Gudauta'ya giderek Abhaz ayrılıkçıların üslendiği binada Vladislav Ardzinba ile görüştü. Görüşmeden sonra V. Ardzinba ile birlikte Boris Yeltsin ile gö-

rüşmek üzere Soçi'ye geçti. Bu da ülkemizin barışçılığının tekrarlanan bir kanıtıdır. Şimdi aynı şekilde davranma sırası onlardadır.

- *Savaşlar ve iç çatışmaların yol açtığı ortam, Gürcüstan'ın ekonomisini yıkama uğraştırırken, sanırım Türkiye ile ticari, diplomatik ve kültürel ilişkilerin kurulmasını da geciktirir. Artık çatışmaların yaşanmadığı 1994 yılı, iki ülke arasındaki ilişkilerin biraz daha canlanmasını da beraberinde getirebilir mi?*

- Evet, savaş ortamı ve iç karışıklıklar Gürcüstan ekonomisine büyük zarar verdi. Bir dost eline ve samimi bir işbirliği şimdi gereksinim duyulmaktadır. Ülkelerimizin uluslarımızın bugünkü ilişkileri ve işbirliği bu açıdan çok önemli ve anlamlı bir olgudur ve kapı komşunun diğer komşusuna güç günlerinde destek olmaya hazır oluşunun bir göstergesidir. Fakat yapacak daha çok şey var. Yığınla geliştirilebilecek proje mevcut ve bu projeler gerçekleştirilmeyi beklemektedir. Gelecekte daha çok şey yapabilmemiz için, Türkçe bir deyim rehber edinmemiz gerekmektedir: "Az lâf, çok iş!"

- *Şimdi bu açıklamalarınızdan sonra, gerek siyasi istikrar, gerekse büküksal düzenlemeler açısından Gürcüstan'da Türkiyelili işadamlarının yatırım yapmaları için uygun koşulların varlığından söz edilebilir mi?*

- Hemen belirteyim ki, dün ile bugünkü durumu kıyaslamak bile mümkün değil. Durum hızla düzelmekte ve bunun sonucu olarak da Türk işadamlarının Gürcüstan'a ilgisi günden güne artarak faaliyet alanları da genişlemektedir. Burada hemen şunu da ifade edeyim ki bu işbirliğinin ciddi hukusal temellerini oluşturmak gerekiyor ve parlamentomuz bu alanda Türkiye Büyük Millet Meclisi ile işbirliği içinde ve gelişmiş ileri ülkelerin deneyimlerinden de yararlanarak oldukça yoğun çalışmalar yapmakta ve kısa sürede gerekli bütün yasal düzenlemeler yapılmış olacaktır.

- *Gürcüstan'a turist olarak ya da iş seyahati amacıyla gitmek isteyenlerin Ankara dışındaki vize alabilecekleri bir temsilciliğiniz var mı?*

- Trabzon'da bir konsolosluğumuz var. Başkonsolos G. Cançğava ile birlikte üç uzmandan oluşan bir ekip hizmet sunmaktadır. Ankarada'ki elçiliğimizde konsolosluk şubemiz

de mevcut ve burada Konsolos K. Siharulidze görev yapmaktadır. Yakın zamanda fahri konsoloslarımız da olacak.

- *Tiflis'e yalnızca İstanbul'dan uçak seferleri olduğu halde, bu kentte bildiğimiz kadarıyla vize alma olanağı yok. Bu eksikliğin giderilmesi sağlanabilir mi?*

- Her türlü vize hizmetlerinin sunulabileceği bir başkonsolosluk da İstanbul'da açmayı düşünüyoruz. Buna ek olarak çok yakında Tiflis-Trabzon-Ankara ve Ankara-Trabzon-Tiflis bağlantılı, haftada bir kez olmak üzere uçak seferleri hizmete girecektir. Böylece iki ülkenin başkenti arasında ulaşım kolaylaşacak ve bu da işbirliğinin gelişmesine yardımcı olacaktır.

- *Çveneburi dergisi adına yaptığımız söyleşilerde, bir gelenek olarak son soruyu dergimize ilişkin olarak soruyoruz. Size de benzer bir soru yönelmek istiyoruz. Çveneburi dergisini nasıl buluyorsunuz ve dergimiz aracılığıyla iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?*

- Halklarımızın birbirini tanıması ve yakınlaştırılması açısından **çveneburi** büyük rol üstlenmiştir ve bu açıdan çok önemlidir. Bu da derginizin sunuş yazılarında çok iyi formüle edilmiş ve sayfalarında hayata geçirilmiştir. Derginiz Gürcüstan'da da büyük bir ilgiyle okunmaktadır. Gerçekten derginiz kardeşliğimiz için kurulmuş güvenli bir köprüdür. Ayrıca, ulusal ebedi kültürümüzün mirasını, gelecek-göreneklerini, mertlik duygusunu, yeryüzünün en eski uygarlıklarından biri olan Gürcü uygarlığının geleneklerini gelecek kuşakların sevecen ve saygıyla yaklaşımını öğrenmesini sağlayan paha biçilmez bir hazinedir. Derginiz, yurtseverlik ilkeleri içinde halklarımızın daha da yakınlaşmasını sağlamaya çalıştığı için özellikle selamlanması gereken bir dergidir. Sizin de bildiğiniz gibi bir Gürcü atasözü, "Dzmao dzmita har dzileri" (Kardeş, kardeşle birlikte güçlüdür) der.

Derginize verimli sanatsal ve uzun yayın hayatı, geniş okuyucu kitlesi, çok çeşitli temalar ve çok sayıda deneysel yazır orduyu ile daha geniş okur kitesine sahip olmasını ve popülaritesini daha da artırmasını diliyorum, ki bu sonucusuna ulaşabilmek hepimizin ortak çabası olmalıdır. □

Tamaz Çiladze'den Şiirler

Tamaz Çiladze 1931'de doğdu. Tiflis Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nde öğrenim gördü. Bu yıllarda şiir yazmaya başladı; ilk şiir kitabı 1956'da yayımlandı. 1961'den başlayarak şiirin yanı sıra öykü, roman ve oyunlar da yazdı. İlk oyunu 1965'te ünlü Rustaveli Topluluğu tarafından oynandı. Sonraki yıllarda da birçok oyun yazdı; bu oyunları Gürcüstan'ın değişik tiyatro topluluklarınca sahnelendi. Gürcü edebiyatı ve sanatı üzerine deneme yazıları da kaleme alan Tamaz Çiladze'nin en önemli yapıtları arasında **Şuadğe** (Öğle), **Gaseirneba Ponis Etlit** (Poni Faytonuyla Gezinti), **Vin Tshovrobs Varsklavebze** (Yıldızlarda Kim Yaşıyor), **Aba Mitzura Zamtari** (Bak Kış da Bitti) sayılabilir.

როდესაც სული დაიწეებს კივილს,
ენძელასავით ჩუმი და მორცხვი,
აი, ეს არის, ეს ნიშნავს ტკივილს,
თორემ რა არის ტკივილი ხორცის.

კი არ მიუვარდი, არამედ მწამდი,
ესეც დაიმსხვრა, დარჩა სიჩუმე
და ამ სიჩუმის ზღვაში მიცურავს
ჩამავალი მზე გახეთქილ წარბით.

რა უნდა გითხრა?
ეს უველაფერი ხის სიზმარია...
ეს ფოთოლცვენაც
მხოლოდ და მხოლოდ სკედაა ხისა...

რა უნდა გითხრა?

მკერდზე მიკრული მიგაქვს ტოტები...
ეს უველაფერი ხის სიზმარია,
მხოლოდ და მხოლოდ სკედაა ხისა,
რომელიც მაღალ ანძად ქცეული
უცხო ღრუბლებში ოცნებობს ახლა...

ეს ის წამია,
როცა სიტყვები კირგავენ ძალას,
როცა ხმა ამსხვრევს სიტყვის ბორკილებს
და მიქრის ცაში თავისუფალი...

Ne zaman ki ruh başlar çığlık atmaya,
Çiğdem gibi sessiz ve utangaç,
İşte, budur, budur ağrının belirtisi,
Yoksa nedir ki bedeninin ağrısı.

Evet seni sevmiyordum, tapıyordum ama,
Bu da parçalandı, sessizlik kaldı
Ve bu sessizlik denizinde yüzer
Batan güneş yank kaşıyla.

Türkçesi: Hasan ÇELİK

Ne diyebilirim?
Bir ağacın rüyasıdır bütün bunlar
Bu yaprakdökümü de
Yalnızca ve yalnızca hüznüdür ağacın

Ne diyebilirim?

Bağrına basmış götürüyorsun dallarını...
Bir ağacın rüyasıdır bütün bunlar
Yalnızca ve yalnızca hüznüdür ağacın
Ulu bir sütun gibi yükselip
Yabancı bulutlarda hayal kuran şimdi...

Kelimelerin gücünü yitirdiği
Sesin kelimelerin prangalarını parçaladığı
Ve gökyüzünde özgürce uçtuğu an
İşte bu andır...

Türkçesi: Hasan ÇELİK

ბროწეულებში ცა გახლართულა,
არმაზს და არაგვს სულში მზე უხის...
ჯვარი კი თითქოს მზის ხომალდია,
საქართველოზე დაბმული ღუზით.

მეცა მაქვს მიწა, ცა, გაზაფხული,
ბროწეულები, მთები, ტყეები,
მდინარეები, როგორც ბალახში
ჩამოვარდნილი ცისარტყელები.

და ბროწეულის უვავილის ცეცხლი,
როგორც ტკივილი კივის და იწვის,
ჩემს მკერდს და ხელებს, ფეხს და სიმღერას
აბრუებს სუნთქვა ცოცხალი მიწის.

და ამ მიწაში, ხეებში, ცაში
ჩემი სიცოცხლე მღერის და ფეოქავს.
თუ უურს დამიკვდებ, მე შემძლია
ეთქვა, რაც გაზაფხულს უნდოდა ეთქვა...

Narlarda kördüğüm olmuş gökyüzü,
Aragvi ve Armazi'nin ruhuna gömülmüş güneş...
Çvari bir uzay gemisi sanki,
Demir atmış Gürcüstan'ın üstüne.

Benim de toprağım var, gökyüzüm, ilkbaharım,
Narağaçlarım, dağlarım, ormanlarım,
Ve ırmaklarım
Tıpkı çimlere serilmiş gökkuşakları.

Ve narçiçeğinin ateşi
Bir ağrı gibi çığlık çığlığa yanmakta,
Yaşayan toprağın nefesi başını döndürüyor
Göğsümün ve ellerimin, fikrimin ve şarkımın.

Ve bu toprakta, ağaçlarda, gökyüzünde,
Yaşamım şarkılar söyleyip yüreğini çarpmakta.
Eğer kulak verirsen ben söyleyebilirim sana
İsteyip de söyleyemediklerini ilkbaharın.

Türkçesi: Hasan ÇELİK

დანა და ტყვია, ან შხამის წვეთი
მეტისმეტია, ოჰ მეთისმეთია.

ერთი ჩურჩულით ნათქვამი სიტყვა,
ერთი გულგრილი ღიმილიც კმარა,

რომ შეამტკრიოს ამ გულის კარი
დანაზე უკეთ, ტყვიაზე ჩქარა!..

Bıçak, mermi, zehir damlası ya da,
Fazla, ah, çok fazla.

Fısıltıyla söylenen bir söz,
Soğuk bir gülümseme de yeter,

Şu yüreğimi parçalamaya
Mermiden hızlı, bıçaktan keskin!..

Türkçesi: Hasan ÇELİK

Ölüm Yıldönümünde

İlia Çavçavadze

Fahrettin ÇILOĞLU

Gürcü ulusunun önde gelen adlarından biri olan İlia Çavçavadze, yalnızca bir edebiyat adamı değil, Gürcüstan'da ulusal ve toplumsal uyanışın da önderiydi. 1860'larda ortaya çıkan, "Tergdaleulebi", "Pirveli Dasi" (Birinci Grup) ve "Altmışlılar" gibi adlarla anılan toplumsal ve edebi hareketin en önemli temsilcisiydi. Yapıtlarında halkın özgürlük mücadelesini ve yurt sevgisini yansıtan Çavçavadze, belki de dünyanın, halkı tarafından en çok sevilen ve sayılan birkaç yazarından biriydi. Sonunda Gürcüstan Ortodoks Kilisesi onu "aziz" ilan etti ve İlia Çavçavadze tarihe, azizliğe yükseltilmiş bir yazar olarak geçti. Çavçavadze'yi azizliğe taşıyan süreci anlayabilmek için, onun yaşadığı dönemdeki Gürcüstan'ın siyasi ve toplumsal koşullarını gözönünde bulundurmamak gerekir.

Gürcüstan, tarihi boyunca dış saldırılara

uğrayan ülkelerden biridir. Sürekli dış saldırılara uğramasının önemli nedenlerinden biri Kafkasya'daki stratejik konumudur. Dış saldırılar, İlia'nın yaşadığı 19. yüzyılda da sürdü. Ülke, 1801'den başlayarak Rusya tarafından aşama aşama ilhak edildi. Gürcü halkı, 1783'te Gürcüstan'ı dış saldırılara karşı sözde korumayı üstlenen Rusya'nın yayılmasına karşı koymaya çalıştı. 1802'de Kartli ve Kaheti'deki köylü kıpırdanışını, 1804'te dağılımların ayaklanması, 1819-20'de İmereti ve Guria'daki köylü ayaklanmaları izledi.

İlia Çavçavadze, yenik düşmüş, ama ulusal bilinci yükselmiş bir halkın çocuğu olarak 27 Ekim 1837'de Kvareli'de doğdu. Tarihe, "şair, yazar, eleştirmen, tarihçi, gazete yazarı, aydınlanmacı" olarak geçen İlia'nın annesi aydın bir kadındı ve edebiyatla ilgilenmişti. İlia Çavçavadze, edebiyat üzerine ilk bilgileri annesinden öğrendi ve Şota Rustaveli'nin **Vephistkaosani** adlı destansı şiirini onun aracılığıyla sevdi. İlia Çavçavadze 1845 yılında köy okulunda öğrenime başladı. Üç yıl sonra ailesi onu Tiflis'e gönderdi. 1851 yılında gimnazyuma giren İlia Çavçavadze, 1857'de Petersburg Üniversitesi'ne yazıldı ve hukuk öğrenimine başladı. Dört yılını orada geçirdi. Ama hukuktan çok siyaset ve edebiyatla ilgilendi. Zamanının çoğunu Gürcü edebiyatı üzerine çalışarak ve Gürcüce yapıtları okuyarak geçiriyordu. Çavçavadze, Petersburg'da okuyan diğer Gürcü öğrencilerle birlikte Gürcü edebiyatının eski yapıtlarının bir koleksiyonunu oluşturdu. Bu ona eski Gürcü edebiyatını öğrenme olanağı sağladı. İlia Çavçavadze, Gürcüstan tarihini de gene bu dönemde, o tarihlerde Gürcüstan tarihini temel kaynakları sayılan yapıtlardan öğrendi.

Çavçavadze, yeni Gürcü edebiyatına büyük önem veriyordu. Özellikle de, 19. yüzyılın ilk yarısının şairleri olan Aleksandre Çav-

çavazde ile Grigol Orbeliani'ye... Ama onu asıl etkileyen, 19. yüzyılın ilk yarısında Gürcü edebiyatında yeni bir çağır açan şair Nikoloz Barataşvili oldu. Barataşvili'nin elyazma şürlerini görme ve okuma olanağını da bulan İlia Çavçavadze, aynı dönemde Rus devrimci demokratlardan büyük ölçüde etkilendi. Çernişevski, Dobrolyubov, Belinski gibi ünlü kişilerin düşüncelerinden, Gürcüstan'ın ulusal bağımsızlığını ve özgürlüğünü vurgulayan görüşler geliştirdi. Rus devrimci demokratların düşüncelerinden yararlanmakla kalmadı, aynı zamanda liderleri Çernişevski ile doğrudan ilişki kurdu; onun grubuyla birlikte çalıştı. Çavçavadze, 1861 yılında, Rus, Gürcü ve Avrupa edebiyatlarını ve tarihlerini öğrenmiş olarak Gürcüstan'a döndü.

İlia Çavçavadze, 1859 yılında dramatik şiiri "Kartlis Deda"yı yazdı ve bu şiiri ertesi yıl yayımlandı. "Kako Kaçağı"den (Haydut Kako) sonra, 1861 yılında Petersburg'tan dönüşü sırasındaki yolculuk izlenimlerini anlatan **Mgzavris Tzerilebi**'yi kaleme aldı. Bu yapıtı sansür nedeniyle yayımlanamadı. 1871 yılında kısaltılarak yayımlanmasına izin verilen **Mgzavris Tzerilebi**'nin tam metni ancak 1892'de basılabildi. Bu yapıtı, "Bir Yolcunun Notları" adıyla Türkçeye de çevrilerek Ekim 1989 tarihli **Yazıt** dergisinde yayımlandı.

Çavçavadze, 1863 yılında **Sakartvelos Moambe** adlı derginin editörlüğünü üstlendi. **Katsia Adamiani** (İnsan mı Bu) adlı yapıtı da bu dergide yayımlandı. 1864'te Doğu Gürcüstan'da sulh hakimi olarak görev yaptı. 1868-73 arasında aynı görevle Duşeti'de yaşadı. 1873 yılında başkent Tiflis'e döndü. Üç yıl sonra **İveria** adlı siyasal ve edebi gazeteyi çıkarmaya başladı. 1882-83'te **Gandegili** (Münzevi) adlı felsefi şiirini yazdı. Ruh ve beden ikilemini konu alan bu şiiri, Gürcü edebiyatının önemli yapıtlarından biri sayılır. Hemen ardından, yurtseverlik temasını işlediği **Bazaletiş Tba**'yı (Bazaletiş Gölü) kaleme aldı. 1870'ler ve 1880'lerde, Kraliyet İktisat Derneği başkanlığı, Gürcü Tiyatro Derneği başkanlığı, Gürcüstan'da Okuma ve Yazmayı Yayma Derneği ikinci başkanlığını (birinci başkan Dimitri Kipiani'ydi) yaptı.

Çavçavadze, 1870-90'lar arasında sayısız ürün verdi: **Ai İstoria** (1889, İşte Tarih), **Metskramete Saukne** (1897, Ondokuzuncu Yüzyıl), **Akaki Tzereteli da Vephistka-osani** (1887)... 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı döneminde **Osmalos Sakartvelo**'yu (Osmanlı Gürcüstanı) kaleme aldı. 1887 yılında yayımlanan **Otarant Kvrivi** adlı öyküsünde,

ulusal Gürcü karakterini çizdi. Bu yapıtı, 19. yüzyıl Gürcü edebiyatının başyapıtlarından biri sayılır.

Gürcülerin ulusal uyarısına önderlik eden İlia Çavçavadze'nin çalışmaları Çarlık rejimini rahatsız ediyordu. Yaşamına yönelik tehditlere karşın çalışmalarını sürdüren Çavçavadze, 30 Ağustos 1907'de, Tiflis yakınlığında Saguramo'daki evinin önünde öldürüldü. Gürcü halkının en çok sevdiği ve saygı duyduğu birkaç yazardan biri olan Çavçavadze, 1988'de Gürcüstan Ortodoks Kilisesi tarafından "aziz" ilan edildi. □

OZAN

Sırf ölmüş olmak için ölmüyorum ben
Yabanıl kuşlar gibi.
Ve gökler yeryüzüne beni yalnızca
Tatlı sesler çıkarayım diye göndermedi.

Beni gök saptayıp görevlendirdi
Ulusum'da göksel olarak beni yetistirmekte.
Tanrısıyla söyleyiyorum halkımın
Bu benim önder olmam içindir.

Ulu Tanrımın adak taşındaki
O ateş, yüreğimde tutuşuyordu,
Bu benim ulusumla birlik olmam içindir
Acıda, sevinçte, tasada, kıvançta.

Ulusumun yarısı benim kanayan yaram
Ulusumun çilesi canımda tutuşup yansın.
Akbahtı, karabahtı ile ulusumun
Berk yüreğim gönensin, berk yüreğim
dağlansın.

Gökten düşen kıvılcım yüreğimin ateşini
Tutuşturduğu zaman, evet ancak o zaman
Ben türkümü gerçekten söylemiş olacağım
Ve kurtarmış olacağım halkımı gözyaşından.

Türkçesi: Hasan ÇELİK - Tahsin SARAC

**Broy dergisinin Ocak 1988 tarihli
27. sayısından alınmıştır.**

TOTAL

**MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ**

**GÜRCÜSTAN - RUSYA
VE DİĞER
BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU
ÜLKELERİNE HER TÜRLÜ:**

- * İHRACAT
- * İTHALAT
- * YATIRIM
- * TEMSİLCİLİK

**İŞLEMLERİ İÇİN
İNGİLİZCE / RUSÇA / GÜRCÜCE
BİLEN KADROMUZLA
HİZMETİNİZDEYİZ.**

**TOTAL Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti.
Halaskargazi Cad.
Rişvanoğlu Apt. No:59 K:6 D:5
Harbiye – İSTANBUL
Tel: (0212) 231 08 04 - (0212) 233 56 82
Faks: (0212) 233 71 04**

Tiflis Devlet Üniversitesi Rektörü
Roin Metreveli ile

Gürcüstan Üniversiteleri Üzerine

Söyleşi: O. N. MERCAN - H. HAYRİOĞLU

- Gürcüstan'daki yükseköğretim sistemin-den söz eder misiniz?

- Gürcüstan'da yükseköğretim kurumları, prensip olarak devletin elindedir. Bu eski bir gelenektir. Gürcü yükseköğretim kurumu ve kültürü, daha ortaçağlarda kalitesiyle göz dolduruyordu. İlk resmi yüksek okul, Tiflis Devlet Üniversitesi adıyla 76 yıl önce kuruldu. Bugün Gürcüstan'da 20 kadar üniversite ve devlet yüksek okulu bulunmaktadır. Bu okullarda her branşta öğretim verilmektedir.

- Paralı yüksek okulların açılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi paralı yüksekokulların Gürcüstan'da da açılması bence yararlıdır. Ne var ki, geleceği iyi hesaplamadan, acele açılan bu tür okullar korumamıza ulaşamaz.

- Önümüzdeki öğretim yılı için üniversite seçme sınavlarına kaç kişi katılacak? Bu adaylardan kaç üniversitelere girebilecek?

- Biz bu yıl 2500 kadar öğrenci alacağız. Sanırım sınavlara girecek 10.000 kadar orta öğretimli gençten büyük bölümü dışarda kalacak. Seçmelerde, iyi hazırlanmış öğrencilerin şansı yüksek olacak.

- Devlet üniversitelerinde, enstitülerde ve güzel sanatlar akademilerinde öğretim süresi kaç yıl?

- Devlet üniversitelerinde öğretim süresi şimdilik 5 yıl. Birkaçı dışında, yüksek okullar-

da da süre aynı. Fakat biz bu yıl 4 artı 2 modelli öğretim sistemine geçiş yapacağız. İlk dört yıl sonunda başarılı öğrenciye ilk kademe diploması (bakalorya) vereceğiz. Başarısı daha yüksek olan az sayıdaki öğrencinin eğitimi iki yıl daha uzatılacak. Bu dönem sonunda da ikinci kademe (uzmanlık) diploması vereceğiz.

- Dış ülkelerdeki yüksek okullarla ilişkileriniz var mı?

- Yurtdışındaki birçok okulla yakın ilişkimiz var. Bunlardan bazıları ABD'de Atlanta ve Michigan, Almanya'da Zaarland, Yena, Berlin, Karskans; Fransa'da Nantes, Strasbourg üniversiteleri... Bunlardan başka Türkiye'deki Ankara, Trabzon, İstanbul ve Samsun üniversiteleriyle de ilişkiler geliştirme çabası içindeyiz.

- Devlet üniversitelerinde ne gibi yeni bilimsel başarılarla ulaşabildiniz? Sovyetlerin dağılmasından sonra çalışmalarınızda ne gibi değişiklikler oldu?

- Üniversitelerimizde matematik; fizik, biyoloji ve sibernetik gibi alanlarda geleneksel olarak yüksek öğretim verilmektedir. Doğu bilimleri dalı da özel bir ilgi görüyor ve oldukça gelişmiş düzeyde. Bu bölümde Türk, Fars, Arap tarihi ve dilleri öğretiliyor. Kafkasoloji dae gelişmiş bir bilim dalı. Ekonomi ve hukuk fakültelerimizde de uygulamalı öğretim verilmektedir. Tiflis Devlet Üniversitesi, bağımsız bir yükseköğretim kurumu iken, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bu bağımsızlığı bir kat daha pekişti. Ancak bugün-

ne değin sıkı ilişkiler içinde olduğumuz eski sovyet cumhuriyetlerindeki birçok üniversite ile bağlarımızı koparmamaya gayret ediyoruz.

- *Tiflis Devlet Üniversitesi'nin Türk üniversiteleriyle ne gibi ortak çalışmaları olacak?*

- Bilkent Üniversitesi rektörünün davetlisi olarak Ankara'ya gitmiş, Ankara'daki üniversitelerin çalışmalarını pratikte görme olanağı bulmuştum. Türk meslektaşlarıma müşterek çalışmalar koordine etmeyi önerdim. Fakat siyasal istikrarsızlık nedeniyle şimdilik bunda başarı sağlayamadık. Umarım yakında bu

problemler sona erer, işler yoluna girer. Türk üniversiteleriyle ortak çalışma olanakları doğar.

- *Üniversitelerinizde öğretim gören Türk öğrencilerle ilgili neler söylersiniz?*

- Üniversitemizde birçok Türk öğrenci okumaktadır. Gelecekte bunların sayısını artırmayı düşünüyoruz. Bu öğrencilere daha cazip olanaklar sağlamak için çalışmalar yürütüyoruz. Hedefimiz onları dallarında en yüksek düzeyde birer uzman olarak yetiştirip ülkelerine göndermektir... □

Her Çeşit Saç,
Milimetrik, Paslanmaz
Vida İmalatı

VID-SA Vida Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Kartal Cad. No: 83/A Yakacık - İSTANBUL

Tel : (0216) 309 01 90 - 309 01 91 Fax : (0216) 309 05 90

Türkiye'de Gürcüce'nin Yayılışı ve Durumu

Aydın AKIN

Türkiye, gerek Anadolu'nun ÇEŞİTLİ kavim ve milletlere ev sahipliği yapmış olması, gerekse çökmekte olan Osmanlı İmparatorluğu'nun göç merkezi olması nedeniyle çeşitli dilleri barındırır. Çerkesce, Abhazca, Çeçence, Boşnakça ve Arnavutça gibi diller de 19. yüzyılda başlayan ve gittikçe güçlenen göçler sonunda Anadolu'ya gelmiştir.

Gürcüce'nin durumu ise farklıdır. Gürcüce, yüzyıllardır Artvin yöresinde, Rize, Erzurum, Kars ve Ardahan'ın bazı köylerinde kullanılan, yani sıra 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Batum yöresinden göçlerle, Karadeniz ve Marmara bölgelerinin çeşitli yerlerinde kurulan Gürcü köylerinde de kullanılmaya devam etmiştir. Gürcüler yüzyıllar boyunca sürdürdükleri geleneklerin ve yaşam tarzının çok doğal bir sonucu olarak köylerini ormanlık, yeşillik alanlarda kurmuşlardır. Yaşamlarını, kurdukları bu köylerde sürdüren Gürcüler, ağırlıklı Batum ve çevresinden gelmiş olmaları nedeniyle de Acara şivesini kullandılar.

Gürcüce'nin yüzyıllardır varlığını koruduğu Artvin'in Borçka ilçesinde, Maçahel'de ve Hopa'daki bazı köylerde Acara şivesi konuşulmaktayken, Şavşat ve Yusufeli'de farklı bir şive konuşulur. Örneğin, Acara şivesinde "nerede" sözcüğü karşılığı "hada" sözcüğü iken, Şavşat ve yöresinde "sada" sözcüğü kullanılır. Türkiye'de Gürcüce'nin en arı ve akıcı biçimde kullanıldığı yöre kuşkusuz Borçka'ya bağlı Camili (Maçahel) ve Muratlı (Maradit) ve civarıdır. Buraların coğrafi koşulları buna neden olarak gösterilebilir. Camili ve Muratlı, Borçka'nın kuzeyinde yer alan yüksek dağların arkasında kalmış vadilerdir. Bu yüzden buralar çok uzun yıllar boyunca çevrelerinden adeta izole olmuştur. Radyo ve televizyon yayınlarının son yıllara değin buralara ulaşamamış olmasına ulaşım zorluğu da eklenince, Gürcüce yörede daha arı kalmıştır. Türkiye'nin Gürcü-

ce konuşulan birçok yöresinde unutulmuş olan sözcük ve deyimler bu bölgede varlığını koruyabilmiştir. Bunun dışındaki yörelerde ise Gürcüce adeta yavaş yavaş unutulmaya bırakılmıştır. Bunun nedenlerinden başta geleni, gittikçe büyüyen "kentlere göç" olgusudur. Şehirdeki kitle iletişiminin Gürcüce'yi kenara itmesiyle bu dil ancak, daha çok yaşlı ve orta yaşlı insanların "konuşabildiği" bir dil durumuna düşmüştür. Gürcü köylerinde dilin bir miktar erimeye karşın günlük yaşamda yerinde koruması nedeniyle köylerde büyüyen gençler genellikle büyüyen yaşlılarına oranla Gürcüce'yi daha iyi konuşmaktadır. Bir başka neden de ailelerin bu dili çocuklarına öğretmek istememesi ya da üzerine düşmemiş olmasıdır. Aileler, özellikle kent yaşamında "pek de önemli" olmayan, kaybolmaya yüz tutmuş bir dil olarak görülen Gürcüce'yi çocuklarına aktarmak için bir neden görmediler. Böylece Gürcüce, ebeveynlerin aralarındaki özel konuşmaları çocuklar anlamadan konuşabilmelerini sağlayan bir iletişim aracına dönüştü.

Gözardı edilmemesi gereken bir konu da, Türkiye'li Gürcüler'in çok zengin bir dil olan Gürcüce'den ve onun gelişiminden kopmuş olmasıdır. Bu durum birçok terim, deyim ve sözcüğün unutulmasına yolaçmıştır. Hatta bu kopukluk Türkiye'li Gürcüler'in kullandığı Gürcüce'nin gramerinde bazı açılardan değişmelere bile neden olmuştur. Örneğin söz dizimi yer değiştirmiş ve fiil sona atılır olmuştur.

Edebiyat yokluğu o dil için olabilecek en ağır darbelerden biridir ve böyle bir durumda edebiyatta tabssirde kullanılan sözcükler yavaş yavaş ortadan kalkar. Örneğin, Türkiye'de Gürcüler arasında "ama", "aslında", "çünkü" gibi sözcüklerin Gürcüce'leri unutulmuştur, buna karşılık fiiller ve günlük yaşamda sık kullanılan isim ve sıfatlar yaşayabilmiştir.

Gürcüce Türkiye'de çeşitli nedenle erirken, Gürcüstan'ın bağımsızlığı ile birlikte son yıllarda belli bir ölçüde önem kazandı. Gürcüce'nin Türkiye'deki gelecekteki durumunun ne olabileceğini kestirmek oldukça zor şu an için. Ama Gürcüce'nin son dönemde işlevinin arttığı kesin. Gerek sınır ticareti, gerek diplomatik ilişkiler, gerekse ticaret açısından Gür-

cüce'ye talep doğmuştur. Artvin ve civarında birçok genç, çeşitli işler için tercüman olarak Trabzon, Hopa gibi yörelerde iş bulabilmektedir. Gürcüce, Türkiyeli birçok Gürcü için, Türkiye-Gürcüstan arasındaki turizm, ticaret ve diplomatik ilişkilerde kısaca ekmeğe kapısı durumundadır. Bu yüzden de Gürcüce daha uzun bir süre yaşayacaktır Türkiye'de. □

Cep Telefonunda Ekonomik
İncelik

**Eni Sadece
2 cm.**

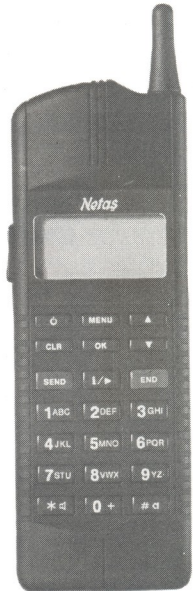
*Yurt Çapında Yaygın Teknik Servis
Desteği ile Çalınmaya ve Hasara
Karşı 1 Yıl Sigortalı Netaş Her Cep
İçin İdeal GSM
Cep Telefonu*

Netaş

Yetkili Satıcısı

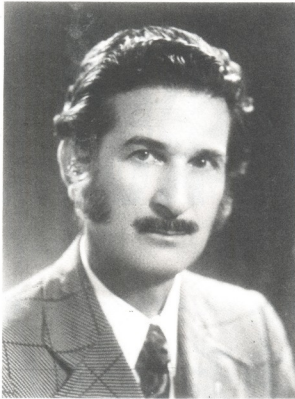
LİDER ELEKTRİK

Sakarya Cad. No: 98/2
Adapazarı
Tel: 277 84 27 - 272 88 66
274 66 48
Fax: 271 46 48

Ahmet ÖZKAN (MELAŞVİLİ)

(10 Haziran 1922 - 5 Temmuz 1980)

1977-79 arasında, ilk beş sayısı Stockholm'de yayımlanan **çvnebuli** dergisine katkıda bulunan, bu derginin 6-7. sayısını İstanbul'da yayımlayan, Şota Rustaveli'nin Vephistkaosani adlı romantik destanının ilk Türkçe çevirisini gerçekleştiren, 1968'de Gürcüstan adlı kitabı yayımlanan, Aleksandre Kazbegi'nin Elguca adlı yapıtını Türkçe'ye çeviren (Elguca ile Mazgo, 1973) değerli insan Ahmet Özkan Melaşvili'yi saygıyla anıyoruz.

Yeniden kuruldu Kobuleti Köprüsü
Yeşerdi dağ, tepe, güzel ümitler

Tasarrufun kullandığı kömür

30.10.2000
30.10.2000

İTHAL

NURYAK KÖMÜR

1200 kg. NURYAK Size Bir Kış

YETER!

GENEL MÜDÜRLÜK : İskele Cad. 38/12 Caddebostan Kadıköy - İSTANBUL
Tel : (0216) 386 92 77 (3 Hat) Fax : (0216) 386 83 90

FATSA TESİSLERİ : Kumru Yolu 2. Km. Fatsa-ORDU
Tel : (0452) 423 20 26 - 412 31 01 - 412 26 88 Fax : (0452) 412 34 02

İZMİT (KÖRFEZ) TÜTÜNÇİFTLİK TESİSLERİ : Habaş ve Aygaz Dolum Tesisleri Yanı
Tel : (0262) 527 05 59 - 527 83 46

SİBİRYA'DAN DİREKT TOPTAN-PERAKENDE

Kendi Kendine Gürcüce

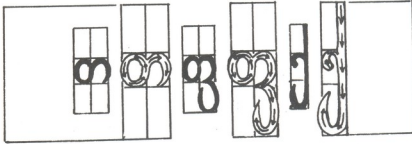
- III -

Hazırlayan: **Fahrettin ÇİLOĞLU**

(Mesame Gakvetili)

მესამე გაკვეთილი

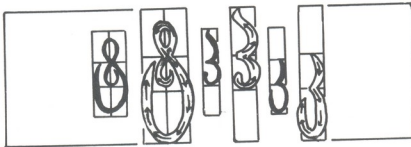
Üçüncü Ders

- ო "tabak"taki (**t**) gibi telaffuz edilir.
 პ "para"daki (**p**) gibi telaffuz edilir.
 კ "kedi"deki (**k**) gibi telaffuz edilir.

ო (t) yaklaşık olarak Türkçedeki "t" gibi telaffuz edilir. Ama bu sırada nefes tutularak sesin oluşmasını sağlayan organlar kuvvetli ve daha çok gerilir.
 პ (p) yaklaşık olarak Türkçedeki "p" gibi telaffuz edilir. Ama bu sırada nefes tutularak sesin oluşmasını sağlayan organlar kuvvetli ve daha çok gerilir.
 კ (k) yaklaşık olarak Türkçedeki "k" gibi telaffuz edilir. Ama bu sırada nefes tutularak sesin oluşmasını sağlayan organlar kuvvetli ve daha çok gerilir.
 Bu seslerin telaffuzunu aşağıdaki sözcüklerle kıyaslayınız:

თარო	(taro)	raf	ტარო	(taro)	koçan; mısır koçanı
ფაფა	(papa)	lapa	პაპა	(papa)	dede
ქერა	(kera)	sarışın	ქერა	(kera)	ocak

გაუკეთა	(o) yaptı; örneğin, მან შვილს პატარა სკამი გაუკეთა (man şvils patara skami gauketa). O çocuğuna küçük iskemle yaptı.
მადიანად ისახუნმა	iştahla (madianat*) (o) kahvaltı etti
რას აკეთებ	ne yapıyorsun?
ვსახუნობთ	kahvaltı ediyorum
შერე	sonra, ondan sonra
ვითამაშებთ	oynayacağız, oynarız
ქსოვს	örüyor
თან	aynı zamanda, უკრავს, თან მღერის; çalıyor, aynı zamanda şarkı söylüyor
თვლებს	uyukluyor
ეუბნება	söylüyor
შვილიშვილი	torun
არ ვთვლებს	uyuklamıyorum
სთვლებ	uyukluyorsun
ეფერება	okşuyor, gönünü alıyor
საქართველო	Gürcüstan

TEKST

დედამ ბავშვს ფაფა გაუკეთა. ბავშვმა მადიანად ისახუნა. გოგი, რას აკეთებ? მე და ვანო ვსახუნობთ. ბებია ქსოვს და თან თვლებს. "ბებია, სთვლებ", - ეუბნება შვილიშვილი. "არა, შვილო, მე არ ვთვლებ".
 პაპა შვილიშვილს ეფერება.
 საქართველო ჩემი სამშობლოა.

GRAMER

Gürcücedeki eden (ergatif) durumu (მოთხრობითი) özel bir durumdur ve birçok dilde yoktur. Eden durumunda adlar, yalnızca cümlenin öznesi olarak kullanılabilir; örneğin ბავშვმა ისახუნა (çocuk kahvaltı etti); დედამ გაუკეთა (anne -onun için- yaptı).

Eden durumda ünsüzle biten adlar -მა (ბავშვ-მა), ünlüyle biten adlar ise -მ (დედა-მ) çekim eki alırlar.

Tamlayan (genetif, -in hali) durumunda adın sonuna -ის çekim eki getirilir; örneğin შვილ-ის, დედ-ის, vs. Bir ada tamlayan çekim eki getirildiğinde, o adın gövdesinde ya da sonunda bazı fonetik değişiklikler olur. Tamlayan durumundaki adlar genellikle niteleyen olarak kullanılır: მამის მეგობარი (babanın arkadaşı), ბავშვის პაპა (çocuğun dedesi), vs.

ALIŞTIRMALAR

1. Yukarıdaki "tekst"i yazınız.

2. Çeşitli cümleler kurunuz

3. Aşağıdaki cümleleri Gürcüceye çeviriniz:

Ben büyük bir kızım. Bu bir yuvadır. Ben benim çocuğum. Nino benim çocuğumdur. Onlar çocuktur. O benim arkadaşımdır. Nunu nerededir?
 O evdedir. Biz kahvaltı ediyoruz. Akşam yemeği hazır.

(*) ღ harfi sözcüklerin sonuna geldiğinde genellikle (t) gibi telaffuz edilir.

ქ "jilet"teki (j) gibi telaffuz edilir.

ღ yaklaşık olarak (g) gibi telaffuz edilir. Ama bu sesin oluşmasını sağlayan organlar daha kuvvetli ve daha çok gerilir.

ც yaklaşık olarak (ts) gibi telaffuz edilir.

ძ yaklaşık olarak Arapça "vazife"deki (zı) harfi gibi telaffuz edilir.

ბ yaklaşık olarak Arapça "hızır"daki (hı) gibi telaffuz edilir.

ჟ (tz) bir "patlak" ünüzüdür ve dilin ön kısmı diş yuvalarına bastırılarak telaffuz edilir.

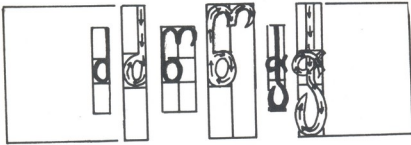
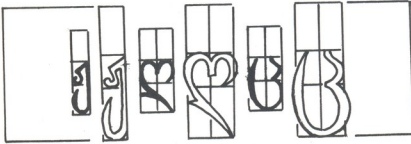
ჭ (c) bir "patlak" ünüzüdür ve dilin ucu diş yuvalarının geri kısmına bastırılarak telaffuz edilir.

Gürcücedeki ჟ ve ჭ seslerinin Türkçede karşılıkları yoktur. ჰ, ტ, კ, წ, ჯ gibi esler soluklu olmayan ünüzlerdir. Bunlar ağız boşluğundaki mevcut havayla telaffuz edilir ve yutak kapatılarak akciğerden hava gelmesi engellenir.

ჰ, ზ, ჯ arka dişyuvasıl seslerdir.

ბ, გ, წ ön dişyuvasıl seslerdir.

ღ, ბ sürtüşmeli seslerdir ve ღ ile ბ harflerindekine benzer bir hareketle telaffuz edilir; ama ღ ve ბ sürtüşmeli ve kapantılı bir biçimde telaffuz edilir. ბ ve ჰ ise titreşimsiz ve soluksuz kapantılılardır.

SÖZCÜKLER

ქუქუნა

(jujuna)

(özel ad)

ღიღინი

(ğigini)

mırıltı

ცუდი

(tsudi)

kötü

ხმა

(hma)

şes

ჭია

(cia)

solucan

ქელი

(kele)

boyun, boğaz

კური

(kuri)

kulak

სიმღერა

(simğera)

şarkı

კლეხი

(glehi)

köylü

TEKST
ხალხური

ქუქუნა წვიმა მოვიდა,
დიდი მინდორი დანამა.
ვინც ჩვენზე ცუდი რამე თქვას,
გული გაუპოს დანამა.

SÖZCÜKLER

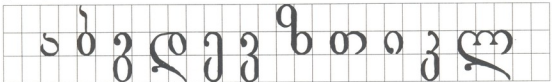
ხალხური	halk şarkısı
წვიმა	yağmur
ქუქუნა წვიმა	yavaş ve uzun süre yağın yağmur
მოვიდა	geldi, başladı
წვიმა მოვიდა	yağmur başladı
დანამა	islattı
ვინც ჩვენზე ცუდი რამე თქვას	kim hakkımızda kötü bir şey söyleser
გული გაუპოს დანამა	bıçak kalbini yarsın
რამ(ე)	bir şey
ჩვენზე	hakkımızda
თქვას	söyler
მინდორი	çayır
გული	kalp
დანა	bıçak

Aşağıda **ღ, ლ, რ, თ, უ** harflerinin değişik biçimleri verilmiştir.

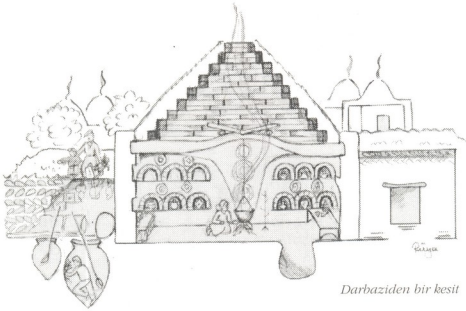

ქართული ანბანი

Gürcü Alfabeti

Tarihsel Gürcü evlerinden Darbazi

Darbaziden bir kesit

Gürcüstan farklı iklim bölgelerini kapsar. Eski yapı biçimleri de iklim farklılığına uygun olarak gelişmiştir. Batı Gürcüstan'da tarihsel olarak iki çeşit ev **İpine** rastlanır. En eski yapı biçimi olan **sacalabo** ve daha sonra ortaya çıkan **oda-sabli**.

Doğu Gürcüstan'da en yaygın ev tipi **darbazi** dir. **Darbazi** Kartli bölgesinde en eski ev tipidir. Tek gözden oluşan **darbazi** nin tam ortasında ocak yer alır. Dumanın çıkması için çatının tam ocağın üstüne gelen kısmı açık bırakılmıştır. Bu delik aynı zamanda **darbazi** ye gün ışığının girmesini sağlar. □

Carl Zaar, **Porakişvili'nin Darbazisi**, 1903.

Gürcü yemekleri...

Dedluri

Bu sayımızda sizlere 2 Temmuz 1978 tarihinde *Saklambaç* gazetesinin Hilton Oteli havuz başında düzenlediği yemek yarışmasında Suade Şimşek adlı yarışmacının derece aldığı dedluri adlı Gürcü yemeğini tanıtmak istedik.

Dedluri için gerekli malzeme: 1,5 kg yağlı tavuk, 2 adet domates (kabukları ve çekirdekleri temizlenip doğranmış), 2 adet soğan, bir demet maydanoz, 1,5 su bardağı pirinç, 1 su bardağı öğütülmüş fındık, 1 çay kaşığı kırmızı biber, 1 çay kaşığı çörekotu, 2 tatlı kaşığı toz kişniş, 6-7 diş sarmısak, 1 limon ve yeterince tuz.

Temizlenip parçalara bölünmüş tavuk bol suyun içine konarak haşlanır. Su kaynadıktan 15-20 dakika sonra ince kıyılmış soğan, domates, maydanoz ve tuz eklenerek iyice pişirilir. Pişen tavuk etleri ayrı bir kaba konur. Tavuk suyundan bir bardak alınarak kalan tavuk suyuna pirinç ilave edilerek pişirilir. Ayrı bir kapta fındık, kişniş, sarmısak, çörekotu ve kırmızıbiber daha önce ayrılmış tavuk suyunda eritilir (ateşe koymaksızın). Pişen pirinç önce ayrılan tavuk etleri, sonra da bir bardak tavuk suyu ile yapılan sos ilave edilir. Limon sıkılarak bir-iki dakika daha kaynatılır. Bu sırada dibinin tutmamasına özen göstermek gerekir. Dedluri sıcak ya da soğuk olarak servis yapılabilir.

* * *

Bal Tatlısı (Taplakvera)

Bal tatlısı için gerekli malzeme: 3 adet yumurta, 800 gr bal, bir çay kaşığı yemek sodası, 800 gr buğday unu, 1 adet limon.

Bal uzunca bir süre karıştırılarak kaynatılır. Ateşten indirildikten sonra soğumaya bırakılır. Soğumuş bala, buğday unu katılarak iyice karıştırılır. Bu karışıma daha sonra yumurta sarısı, yemek sodası, limon suyu ve limonun rendelenmiş kabukları ilave edilir. İyice çırpılmış yumurta akı da bu karışıma eklenir. Hazırlanan bal tatlısı (taplakvera) hamuru, bir parmak kalınlığında açılarak çay bardağının ağızıyla yuvarlak parçalar halinde kesilir. Bunlar bir tepsiye dizilerek fırına verilir.

Deda Ena

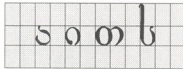
Hazırlayan: *Rüya ÖZKALKAN*

Տ _____ a

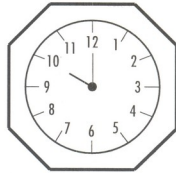
Օ _____ t

Չ _____ i

Ն _____ s

ձօ	bu; işte
օձ	menekşe
տօտօ	parmak
նձձտօ	saat
ձտօ	on (sayı)
տձնօ	tas
ձնօ	yüz (sayı)
օն	o
տձտօ	pençe

ձօ նձձտօ
ձտօ նձձտօձ

ձօ օձ, ձօ տօտօ, ձտօ տօտօ, ձօ նձձտօ, օն տօտօձ,

ձօ տձտօ, ձօ ձտօ տօտօ, ձօ ձտօ տձնօ, օն նձձտօձ,

ձնօ տձնօ,

Ե _____ հ

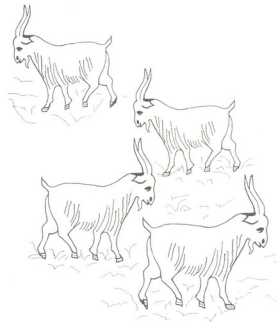
Չ _____ օ

Թ _____ օ

Յ _____ ս

Ե Թ Յ Յ

տեճ	keçi
տոեո	kazma
ոտեո	oda
ոտեո	dört
եյ	ağaç
եեյ	yüz (surat)
յե	bu
յտո	ütü
տյտ	dut
եյտո	beş
ետոտյ	yüksük
եոեո	Soso (özel ad)
օ	İa (özel ad)

Նօ ոտեո տեճ

Նօ տեճ, Նօ տոեո, օե տեճօճ, օե տեճ, ոտեո տոեո,
Նօտո տոեո, եոեոեո եճտօ, ոտեո եճտօճ, օե եոեոեո տոեճօ, Նօ եյ, ոտեո եյ,
Նօ եեյ, յե եոեոեո եյճ, յե օճե եճտօտյճ, օե օճե տոեճօ,
տյտճ, Նօ յտո, յե տյտօե եյճ, տյտօե եյ տյտեճօ,
Նօ եյտօ տօտօ, յե եճտօտյ տյտեճօ.

Natsarkekia

Türkçesi: *Irine GOTSİRİDZE*
Yeniden Desenleyen: *Rüya ÖZKALKAN*

Bir varmış bir yokmuş, bir kadın ile kayınbiraderi varmış. Tembel mi tembelmiş kadının kayınbiraderi. Eli hiçbir işe yatkın değilmiş. Sabahtan akşama değin, bütün zamanını ocağın karşısında oturup külleri eşelemekle geçiriyormuş. Bu nedenle herkes ona Natsarkekia (Külkedisi) dermiş.

Yengesi Natsarkekia'ya "yahu bir kere evden çık, bir iş bul, alın teriyle para kazan da eve getir. Senin karnını doyuracak gücüm yok artık" diye söylenirmiş. Ama kadının bütün çabaları boşunaymış, kayınbiraderini bir türlü evden dışarı çıkaramıyormuş. Gel zaman git zaman bir paskalya bayramı gelmiş. Natsarkekia zorla da olsa kiliseye gitmiş. Ama eve dönünce ne görsün! Yengesi evin kapısını kilitlememiş mi? Bir türlü içeri alnamış Natsarkekia'yı. O da düşünmüş, taşınmış, yengesinden bir miktar kül, biraz taze peynir, bir de biz istemiş. Yengesi de istediklerini vermiş. Natsarkekia, bütün bunları bir çukına koyup sırtladığı gibi düşmüş yollara.

Az gitmiş, uz gitmiş, nice sonra bir ırmak kenarına varmış. Karşı tarafa bakınca korkudan ödü kopmuş. İrmağın karşı kıyısında kocaman bir dev eğilmiş ırmaktan su içiyormuş. Zavallı kara kara düşüncelere dalmış. Oradan kaçmak için geldiği yoldan başka bir yol bilmiyormuş. Sonunda aklına bir fikir gelmiş. Sırtındaki çukunu bizle delmiş. Deliklerden küller saçılmaya başlamış. Natsarkekia da başlamış hızla ırmak boyunca koşmaya. O koşarken çukundan dökülen küller nedeniyle ortalık göz gözü görmez hale gelmiş. Dev çok şaşırıp bu işe, hatta korkmuş bile... Bir taş almış eline, Natsarkekia'ya taşı göstererek:

- Al bu taşı, elinle sıkarak suyunu çıkar da görelim bakalım, demiş.

Bizimki hemen çuknından taze peyniri çıkarıp var gücüyle sıkmış. Sicim gibi sular akmış peynirden. Sonra deve seslenmiş:

- Şimdi hemen buraya gel de beni karşıya geçir. Ayaklarımı suya sokmak istemiyorum.

Dev çabucak yanına gelmiş ve Natsarkekia'yı hemen omuzlarına almış.

- Ne kadar hafifmişsin, demiş dev hayretle...

- Sana hafif geliyorum, çünkü bir elim gökyüzüne dayanmış durumda, demiş bizimki. Eğer elimi gökyüzünden çekersem ağırlığımdan ötürü bir adım bile atamazsın, diye eklemiş.

- Öyleyse çek elini gökyüzünden, demiş dev.

Bunun üzerine Natsarkekia bizi çıkarıp devin ensesine batırvermiş. Dev acısından bağırılmaya başlamış.

- Gökyüzüne daya elini, diye yalvarmış bizimkine.

Karşı tarafa geçince dev:
- Gel, bugün birlikte yemek yiyelim, evime davet ediyorum seni, demiş Natsarkekia'ya.

Bizimki çok korkmuş, ama gene de ka-

bul etmiş. Nartsarkekia, devin evini çok beğenmiş. Ocakta kocaman bir kil tava görmüş. Tavada somun pişmekteymiş.

Az sonra dev yemek hazırlamak için odadan çıkar-ken konuştu:

- Dikkat et somun yanmasın, demiş.

Nartsarkekia oda-da yalnız kalmış. Kil tavadaki somunun bir yanının fazlaca kızarmış olduğunu görünce, yanmasın diye çevirmek istemiş..

Ama daha dokunmasıyla tavanın devrilmesi bir olmuş. Bir anda kendini tavanın altında bulmuş. Çok çabalamış, ama bir türlü tavanın altından çıkamamış. Dışarı çıkan dev, sekiz kardeşiyle birlikte geri gelmiş. Devler onu bu halde görünce şaşır-mışlar.

- Yahu nedir bu yaptığın? diye sormuş devlerden biri.

- Nedense karnım ağrı-maya başladı. Ben de ağrıyı gidermek için sıcak tavayı alıp karnıma koydum. Artık karnımın ağrısı geçti, tavayı kaldırabilirsiniz, demiş Nartsarkekia.

Sonra sofraya geçmişler. Hayli içmişler. Sofrada şarap kalmamış. Devler Nartsarkekia'nın eline kocaman bir testi vererek:

- Kardeşim, demişler, avluda gömülü bir şarap küpümüz var. İçinden bu testi ile şarap çıkar da bize getir, diye ricada bulunmuşlar.

Bizimki kocaman testi görünce korkmuş, ama ses çıkarmamış. Avluya çıktuktan sonra epey zaman geçmesine karşın Nartsarkekia geri dönmemiş. Devlerin beklemekten sabrı taşmış. Avluya çıkmışlar. Bir de bakmışlar ki Nartsarkekia bir bel almış eline, küpün çevresini kazıyor.

- Ne yapıyorsun, diye hayretle sormuş devler.

- Bu küçük testi ile şarap içilir mi? Bari topraktan şu küpü çıkarayım da ondan şarap içelim, diye yanıtlamış Nartsarkekia

devleri.

Devler, "Biz dokuz kardeşiz. Hepimiz birlikte şu küpü boş iken güç bela gömebildik. Bu ise şarap dolu küpü tek başına yerden çıkarmak ve ondan şarap içmek istiyor," diye düşünüp korkuya kapılmışlar. Hemen gidip testi-yi kendileri dol-durmuşlar ve ye-niden sofraya geçmişler. O sırada devlerden biri öksürmüş. Nartsarkekia, oturduğu yerden fırlayıp tavana

yapış-vermiş. Devler başlarını yukarıya çevirip, bir de bakmışlar ki Nartsarkekia çatı direğine sarılmış duruyor.

- Ne yapıyorsun orada? demişler.

- Nasıl cesaret ettiniz de benim huzurunda öksürürsünüz. Bu ne terbiyesizliktir. Şimdi ben bu çubuğu alıp böğürlerinizle yapıştırmaz mıyım, diye bağır-mış Nartsarkekia.

Bu sözlerle şaşır-an devler, "Biz dokuz kardeş binbir zahmetle bir ağaç getirebildik ormandan, direk yaptık çatıya. Bu ise kalın çatı direğine çubuk diyor," diyerek korkuyla kaçmışlar evden.

Nartsarkekia nasıl becermişse becermiş, inmiş tavadan. O günden sonra da devlerin evine barkına sahip olmuş.

Gel zaman git zaman, günlerden bir gün devlerden biri tilki ile karşılaşmış.

- Dev baba nereye gidiyorsun böyle, bir şey mi oldu? diye sormuş tilki.

- Sorma tilkiçığım, demiş dev. Bizim eve bir insanoğlu geldi. Az kalsın canımızdan olacaktık. Kurtuluşu kaçmakta bulduk.

Tilki bunu işitince gülmeye başlamış:

- Senin insanoğlu dediğin Nartsarkekia değil mi? demiş. Yengesi evden kovdu onu, tembellerin tembeli olduğu için. Sen o ödlekten mi korkuyorsun? İkisini de yakından tanıyorum. Bütün tavuklarını ben kapıp kaçtım, demiş. Hadi düş önüme gi-delim eve.

Dev tereddüt etmiş.

- Bana hainlik etmemen için gel bu iple kendini benim belime bağla, sonra da düş önüme, demiş tilkiye.

Tilki ipin bir ucunu kendi beline, bir ucunu da devin beline bağlamış. Sonra düşmüşler yola.

Nartsarkekia dev ile tilkiyi görünce korkmuş, ama gene de evin kapısını açmış. Onları karşılar gibi yapıp bir yandan da tilkiye:

- Seni pis tilki, seni iğrenç tilki, ben sana on iki dev bul getir demedim mi? Ni-

çin bir tane getirdin, diye bağırmuş.

Dev bunu işitince öyle korkmuş, öyle korkmuş ki, ipi çektiği gibi koparmış. Tilkiyi lokma lokma parçalamış, sonra da dokuz dağın ardında kaybolup gitmiş.

Devlerin evleri ve hazineleri Nartsarkekia'ya kalmış. Tüm serveti öbür devlerin sırtına yükleyip yengesinin evine götürmüş. Zengin olup ikisi birlikte mutlu bir yaşam sürmüşler.

Şenlik bize, dert-hastalık düşmana, Unlar bize, kepekleri düşmana. □

İREM TİCARET - İREM LIMITED COMPANIA

İthalat ve İhracat Dahili Ticaret

*Gürcüstan Cumhuriyeti ile
yapılan ithalat, ihracat ve
yatırımlar konusunda
altı yıllık deneyimiyle
hizmetinizde*

İstanbul

Tel: (0212) 527 68 52 Fax: (0212) 527 85 94

Tiflis

Tel: (8832) 38 70 40 - 38 95 85

Batum

Tel: (88200) 32 846

Batı, Kafkaslar'da Rusya'yı İstedi

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, **Cumhuriyet** gazetesine özel bir demeç verdi. 13 Temmuz tarihli **Cumhuriyet** gazetesinde yayımlanan bu özel demecinde Şevardnadze, ülkesinin çok zor bir dönemden geçtiğini, bazı şeylerin hayata geçirilmesinin kendi inisiyatiflerinin dışında geliştiğini belirtti. Özellikle Abhazyaya sorunu konusunda kendi durumlarının yeterince anlatılmadığını söyleyen Şevardnadze, Kafkasya'daki savaş ve iç karışıklıklardan dolayı Rusya'nın artan etkisini nasıl değerlendireceklerine ilişkin soruyu şöyle yanıtladı: "Endişe edilecek bir durum olduğunu sanmıyorum. İyimser olmak zorundayız. Abhazyaya sorununun çözümü için başka yolumuz kalmadı. BM organizasyonlarında sorunlar çıktı. Çağrılarımıza karşılık almadık. Asker gönderemediler. Oysa 300 bin Gürcüstanlı Abhazyaya'dan çıkarılarak göçmen durumuna sokuldu. Binlerce insan kurşuna dizildi, Abhazyaya'nın yarından fazlası yandı. İki taraf da büyük zarar gördü. Yani ülkenin dörtte üçü göçmen. Bu insanların geri dönmesi çok zor. BM ve Batı gerekli yardımları ve girişimleri yapmayınca bu işi Rusya üzerine aldı." BM, Batı ya da NATO'nun bu görevi kabul etmesi halinde başsa daha önce ulaşılabileceğini savunan Şevardnadze, bu yapılmadığı için başka çarelerinin kalmadığını ifade ederek "Batı sanki Rusya'nın gelmesini istedi" dedi.

"Kafkasya'da gerek Abhazyaya-Gürcüstan ve gerekse Ermenilerin Azeri topraklarını işgalinde Rusya'nın önemli rolleri olduğu öne sürülüyor? Böylece Rusya'nın Kafkasya'da arzu ettiği denetimi sağlayabileceği yorumları yapılıyor" şeklindeki bir soruyu Şevardnadze şöyle yanıtladı: "SSCB'nin emperyalist düşünceleri vardı. SSCB yıkıldı. Ama bu düşüncedeki insanlar kaldılar Hâlâ birçok yerde varlar. Bütün bunlara karşı dikkatli olmaya çalışıyoruz. Ancak iç sorunlarımızdan kurtulmak, savaşı sona erdirmek için mutlaka düzene girmek zorundayız. Bunu ya BM yapacaktı ya da Rusya. Bunun dışında üçüncü seçenek sava-

şın devamıydı. Oysa biz savaşın devamını istemiyorduk. İçinde bulunduğumuz zor durumda savaşın sona erdirilmesi gerekiyordu. Böylece savaşa hayır dedik ve Rusya devreye girdi." Eduard Şevardnadze, kaygıları anlayışla karşıladığını, ancak Rus askeri varlığının BM tarafından kontrol edileceğini anımsattı. Şevardnadze ülkesiyle Türkiye arasındaki ilişkilere değinirken Türkiye'nin Gürcüstan'ın dış politikasında özel bir yeri olduğunu belirterek şöyle dedi: "Bugüne kadar çok konuştuk. Artık birşeyler yapmalı. Türkiye ile işbirliği yapmayı yörelerden istiyoruz. Rusya piyasasına Gürcüstan'la girebilirsiniz. Rusya ile ortak pazar ve vergisiz ticaret çalışmalarımız var. Entertan perspektifler mevcut. Bazı tesislerin modernizasyonu, komünikasyon, ulaşım sistemleri başta olmak üzere birçok alanda ortak çalışabiliriz. Gürcüstan bir is krara kavuşma çabasındadır. Ama hiçbir zaman Rusya ile dostluk kurarken Türkiye'yi arka plana atmak söz konusu değildir." □

KAFDAĞI MÜZİK TOPLULUĞU Kafdağı'ndan Ezgiler

A

1. CİLVELO NANAYDA
2. a) MANANA b) NETAVI GOGO c) SİMĞERA SAKARTVELOZE
3. ANADOLU'DAN ENDULUSYA'YA
4. MOHEVIS KALO
5. SULIKO
6. KARKUÇIT TZAMOİKVANES
7. PATARA GOGO

B

1. GARMON, AKORDİYON ve DOLI SOLOLARI
2. ARJA BARGİS
3. a) TARNANANI b) TİRİNNİ HORİRAMA c) VAHA HEY
4. RİRİAŞİ e) VOYDA VARAYDA f) LALEBİ
4. AZAMAT
5. SAKART VELO
6. DIDA VOY NANA

Aşağıdaki posta çeki hesabına 100.000.-TL yatırmanız ve posta çekinin fotokopisini dergi adresine göndermeniz halinde kaset adresinize postalanacaktır.

Posta Çeki Hesap No:
Fahrettin Çiloğlu 674204

Kendini Arayan Ülke: Gürcüstan

Cumhuriyet gazetesinin 7 Ağustos pazar günü, parasız pazar eki olarak verdiği **Cumhuriyet Dergi**, iki sayfasını Gürcüstan ile ilgili bir yazıya ayırdı. A. Şefik Mollamehmetoğlu'nun Gürcüstan'a yaptığı gezi sonrası izlenimlerini aktardığı "Kendini Arayan Ülke: Gürcüstan" başlıklı yazısında, "İnanılmaz tarihsel mekânların bulunduğu bir yer" olarak tanımladığı Tiflis için şunları yazdı:

"1,5 milyon nüfusu var. Ancak kenti birarada görmek pek mümkün değil. Çok geniş bir alana yayıldığı için bir yerden bir yere gitmek epey zaman alıyor. Bütün kent yeşillik içinde. Yollar alabildiğine geniş. Yol kenarlarına dizilmiş olağanüstü mimari örnekler, bu kentin büyük bir kültürel mirasın üzerine oturduğunu gösteriyor. Tiflis'te Rus, İran ve Osmanlı etkilerini görmek mümkün. Tiflis'in ortasından ünlü Kura Nehri geçiyor. Bu nehrin üzerine 12 köprü oluşturulmuş. Masallarımıza konu olan "Kaf Dağı" da Tiflis'e bir saat mesafede.

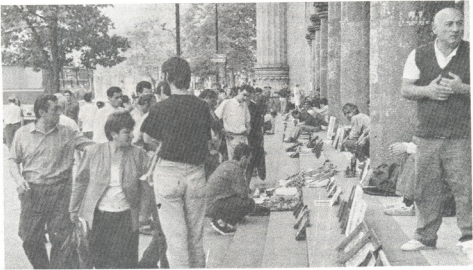
Tiflis havaalanına inenlere elçilik görevlilerince gece 23.00'te sokağa çıkma yasağının başladığı, büyük miktarlarda para taşımının tehlikeli olduğu ve soygun karşısında direnilemesi yolundaki uyarıların yer aldığı pembe

uyarı metni verildiğini belirten Mollamehmetoğlu'nun ülkenin ekonomisi ile ilgili izlenimleri ise şöyleydi:

"Fabrikaların kapalı, insanların gelir düzeylerinin çok düşük olması ve şu anda yapılacak fazla bir iş bulunmamasından dolayı sokaklar tıkabasa. Asgari ücretin 2.2 milyon kupon olarak gösterilmesine rağmen ortalama ücretler 300 bin kupon. Yani 33 cent. Bir ekmeğe ise bin kupon. Söylentilere göre bugünlerde Gürcüstan'ın neredeyse yarısı ekmeğe beslenmeye çalışıyor. Genelde bomboş mağazalarda bir şey bulabilerseniz, onların çoğu da Türk malı. Turist olarak Türkiye'ye gelip satın alınan mallar.

"Özellikle Tiflis'in nüfusunda son dönemlerde büyük artış var. Bütün Gürcüstan'da 300 bin dolayında Abhazya göçmeni olduğu söyleniyor. Bunların önemli bir kısmı Tiflis'te. Turistik otellerin hemen hepsi bu mültecilerle dolu. Okullar, hastanelerde yine bu mülteciler var. Kendini doyurmaya çalışıyor."

Aslında Türkiye ile Gürcüstan'ın her açıdan birbirine çok muhtaç iki ülke olduğunu belirten Mollamehmetoğlu, Gürcüstan'da insanların çoğunun Türkiye'ye sempati ile baktığını belirterek, Şevardnadze'nin şu sözlerine yer

verdi:

"Eskiden duvarlar vardı. Türkiye'den korkuyorduk. Şimdi bütün bunların ne kadar anlamsız olduğunu anladık. Rusya ile ilişkileri geliştirirken Türkiye'yi arka plana atmak kesinlikle söz konusu değil."

Gürcüstan'da Rusça'nın ilkokuldan itibaren öğretilmeye başlandığını, ama yabancı diller arasında Türkçe'nin özel bir yeri olduğunu belirten Mollamehmetoğlu, konuyla ilgili olarak da şu bilgileri aktardı:

"Tiflis'te Türkçe öğretim yapan bazı orta derece okullar bulunuyor. Gürcüstan televizyonu da Türkçe yayın yapma konusunda bazı girişimlerde bulunuyor. Sözelimi geçen yıl günde bir saatlik Türkçe yayın için Türk makamlardan yardım istenmiş. Ancak ne yazık ki, Türkçe kaset bulunması konusunda Türk makamları uzun süre yardımcı olamamışlar. Sonuçta bu yayını üstlenen Türk öğrenciler Türkiye'den parayla aldıkları kasetleri kullanma kararı almışlar."

Mollamehmetoğlu'nun yazısı Acara bölgeyle ilgili izlenimlerini aktardığı bölümle sona eriyordu:

"Şu anda Gürcüstan'a bağlı tek özerk cum-

huriyet konumundaki Acaristan'ın 450 bin nüfusu var. Başkenti Batum. Nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman.

"Acaristan'da ilk göze çarpan şey her yanda polis noktaları kurulması. Çatışmaların Acaristan'a bulaşmaması için büyük çaba sarfeden Cumhurbaşkanı Aşağıdze bir ölçüde sıkıyönetim rejimi uyguluyor.

"Türkiye'nin Sarp kapısının açıldığı Acaristan Doğu-Batı geçiş noktası olmasından dolayı büyük misyonlar üstlenmeyi istiyor..

"...Aslan Aşağıdze'nin Gürcüstan'ın geleceği konusundaki düşünceleri hayli ilginç. Aşağıdze sistemin oturmaması halinde her an eski yöntemlere dönüş olabileceği uyarısında bulunuyor. Şevardnadze'nin samimiyetine inandığını belirten Aşağıdze, onu 'timsahlarla dolu bir gölde yüzen adama' benzetiyor.. Yani Aşağıdze'şeye göre dengeler her an değişebilir.

"Sonuç olarak tüm Gürcüstan gözünü, kulağını Türkiye'ye çevirmiş durumda. Acaba Türkiye de aynı mı düşünüyor? Gürcülere göre şu anda tam da değil. Ama yardımcı konusunda en hassas davranan ülkenin de Türkiye olduğunu söylemeden geçemiyorlar."

□

Fransa'dan Gürcüstan'a İnsani Yardım

Bir Fransız hükümetler dışı insani yardım örgütü olan "Dünyada Açlığa Karşı Uluslararası Eylem" (Action Internationale Contre la Faim dans le Monde) Gürcüstan'a insani yardım yapmak üzere Ankara'da büro açma talebinde bulundu. Türkiye kendisinin de Gürcüstan'a insani yardımda bulunmasını göz önünde tutarak Fransız yardım kuruluşunun Tiflis'e yardım için Ankara'da büro açmasına koşullu olarak onay verdi. **Cumhuriyet** gazetesinin 13 Temmuz tarihli sayısında yer alan habere göre, Ankara Gürcüstan'daki savaş nedeniyle fiziki olarak zor görünen, ancak coğrafi olarak mümkün olan, Fransız insani yardım örgütünün bu ülkeden komşu Ermenistan'a kaçak olarak yardım götürmesi ihtimalini göz önünde bulundurarak gerekli önlemleri de alacak. Buna göre Fransız örgütünün Türkiye'nin öngördüğü koşulu kabul etmesi

halinde Ankara, Türkiye'den satın alınıp Gürcüstan'a verilecek olan yardım malzemelerinin Gürcü makamlara ulaşıp ulaşmadığının kanıtını talep edecek. **Cumhuriyet** gazetesinin aynı haberinden edinilen bilgiye göre, Türkiye'nin Tiflis'e yardım için büro açılması istemine onay vermesinden yaklaşık bir ay önce, gene Fransız hükümetler dışı yardım örgütlerinden "Equilibre", Fransız büyükelçiliği kanalıyla Dışişleri Bakanlığı'na başvurarak Ermenistan'a insani yardım amacıyla Ankara'da büro açmak istediğini bildirmişti. Türkiye Ankara'nın Ermenistan konusundaki politikasını bildiği halde Fransa'nın böyle bir başvuruya aracılık etmesini "tuhaf" bulunduğunu diplomatik bir dille ifade ederek verdiği cevabi notada, "mevcut koşulların devam etmesi nedeniyle Ermenistan'a insani yardımın Türkiye üzerinden mümkün olmadığını" bildirildi. □

Rusya'nın Kafkasya Kazanı*

Kremlin, güney Kafkasya'daki bağımsız ülkeler üçlüsünü, Gürcüstan, Ermenistan ve Azerbaycan, sert bir tutumla idare ediyor. Fakat, Rusya içindeki kuzey Kafkasya daba büyük başağrısıdır.

Fransa Kralı IV. Henri, vaktiyle her aileyi kavanozda bir pilic vadetti. Kafkasya'da yerel savaş lordları, her garağa bir tank sözü veriyor gibi görünüyorlar. Onlar, diğer Slav sınır bölgesinde, Asya ile Avrupa sınırında -Balkanlar'da- sona ermesi savaşmaktan daha zor gibi görünen şiddet ve kararsızlığın oluşmasını rol oynadılar. Kafkasya'nın bazı bölgeleri Rusya için, fiilen terk edemeyeceği bir alan haline geldi. Ulusal gurur, Kremlin'i uzak durmaktan henüz alıkoymuyor.

Karadeniz ile Hazar Denizi arasında, Transkafkasya'nın bağımsız üç ülkesinde, savaş en kötü biçimde olmuştur. Ermenistan ile Azerbaycan altı yıldır, Ermeni çoğunluklu Dağlık Karabağ'da sürekli aralıklarla savaşınıyorlar. Gürcüstan'da kan dökülmeyen tek bölge Acara'dır ve orada bile başı kolay bozulur gibi görünmektedir.

Bütün cumhuriyetlerin en azından teorik olarak Rusya Federasyonu'nun bir parçası olduğu Kuzey Kafkasya'da, yaşam komünizmden bu yana oldukça acımasız ve sıkıntılı olmuştur. Dağıstan'da kolera patlak verdi. Komşusu Çeçenya'da hükümet, son zamanlarda ajan oldukları ileri sürülen üç Rus'un kesilmiş başını sergiledi. Batıda, İnguşeti Cumhuriyeti'nde, diğer bir Rusya Cumhuriyeti Kuzey Osetya tarafından evlerinden sürülen 600 bin mülteci tam bir sefalet içinde yaşamaktadır.

Kafkasya'daki savaş ile Balkanlar'daki savaş arasında Rusya açısından büyük bir fark vardır. Önceleri tarihsel ve coğrafi olarak Kafkasya Rusya'ya daha çekici gelmektedir. Ruslar, dağlık bölgeyi elde etmek için 19. yüzyılda çok mücadele ettiler. Rusya'nın elle tutulur çıkarları da var. Krasnodar ile Stavropol eyaletleri arasında uzanan Kuban, Rus Kazakların güneydeki ileri karakolu olmasından beri Rusya'nın tahıl ambarıdır. Eğer Kafkasya'daki kaos Kuban'a yayılırsa, Rusya milyonlarca ton tahıl ithal etmek zorunda kalır.

Sonra, Rusya'nın kendi iç politikaları vardır. Kafkasya'daki zorluk, Başkan Boris Yeltsin'in ekibine, kendilerini güçlü bir devletin dayanağı **gosudarstvennik**i olarak göstermeye ve kendi karşı milliyetçi politikalarını kabul ettirmeye yardımcı olmaktadır. Savunma Bakanı Pavel Graçov, Rusya'nın güney kesimine saldırgan davranarak kendisini etkin gösterme gereksinimi duyuyor.

Bu nedenle, Rusya, Kafkasya'ya müdahale için yetersiz yönlendirme durumunda değildir. Fakat, Balkanlar'dan bile daha çok etnik karışım içindeki bir alana adım atmanın risklerini de bilmektedir. Yüzyıllardır, dağlık bölge, bağımsızlıklarına aşırı düşkün, asi insanların sığınağı olmuştur. Yalnızca Dağıstan'da 30'dan fazla dil konuşulmaktadır.

Onlarca bölgesel anlaşmazlık etnik bölünmeleri de körüklemektedir. 1920'lerin başında Rus kontrolünde hak iddia ederlerken, bazıları Bolşeviklerin yaptığı rastgele değişimlere geri döndü. Başka bir ülkenin toprakları ile çevrili olan Nahçıvan ile Dağlık Karabağ, 1921 Sovyet-Türk anlaşmasının bir ürünüdür. Stalin, savaş sonrasında Almanlarla işbirliği yaptıklarını ileri sürerek, Çeçenleri, İnguşları, Karaçayları, Kalmıkları, Balkarları ve Gürcüstan asıllı Meshet Türklerini Orta Asya'ya sürerek sorunları daha da derinleştirdi. Stalin'in ölümünden onlarca yıl sonra geri dönmelerine izin verilenler, topraklarını komşu insanlarla ele geçirdiğini görüyor.

Vladimir Jirinovski, Rusya'nın sözüm ona ultra-popülist lideri, Hint Okyanusu'na Rus'un girişini sağlamak için, "güneye son hamle"yi zorlamaktadır. Fakat o bile, "Rusya'nın politik yapısında kayan bir yara" olarak tanımladığı Kafkasya'yı yeniden şekillendirmekte ihtiyatlı davranmaktadır. Yeltsin'in politikası bu ihtiyatı Güney Kafkasya'ya doğru yankılamaktadır. Rusya, üçlüyü yalnızca birer uydu olarak istiyor; yeniden içine almak çok problem getirecektir.

Üçlüyü karıştırmak

Şimdiye kadar, Rusya, Güney Kafkasya'da oldukça başarılı oldu. Önce, geçen yıl, Gürcüstan ve Azerbaycan'ın Bağımsız Devletler Topluluğu'na katılmaya zorladı. Üçü arasında en çok Rus yanlısı olan Ermenistan baştan üye olmuştur. Sonra Gürcüstan'ı kalıcı Rus askerleri üsleri kendi topraklarında kabul etmeye razı etti. Gürcüler geçen yıl sonunda, Abhazya ve Gürcüstan'dan ayrılmak için mücadele eden Osetlere gizli Rus yardımını durdurmanın tek yolunun bu olduğunu anladılar.

Fakat bu, daha büyük Rus zaferinin de anahtarıydı. Bu yılın ilk altı ayında, Gürcüstan Devlet Başkan Eduard Şevardnadze uluslararası barış kuvvetlerini Abhazya'ya yerleştirmeyi ciddi olarak istedi. Sonra, Temmuz'un sonunda, Abhazya ve Gürcüstan arasındaki sınırı gözlemlemek için 3000 kişilik Rus birliğini kabul ederek mütevazı Kremlin böreğini yemeğe zorlandığını hemen söyleyeyim, yararlı Karadeniz kıyısına sahip Abhazya, hemen hemen Rusya'nın himayesine angaje olmuştur.

Rusya'nın en büyük zaferi, ilk raporunu hiç hayata geçirmeyen BM Güvenlik Konseyi'nin, bu barış gücünün meşruiyetini kabul ettiği 21 Haziran'da gerçekleşti. Rusya'nın, eğer arka bahçesinde kendisine tam yetki verilmezse, Amerika'nın Haiti istilasını veto edeceği ima etti.

Kremlin şimdi Dağlık Karabağ'da müdahale için BM'in onayını istiyor. Azeri hükümeti, üçte birinden fazlası Rus olmayan barış gücünü Rus idaresinde kabul edeceğini bildirmişti. Fakat Azeriler, Rusya, Moskova'nın Rus gölü olarak gördüğü Hazar Denizi'nde Azerbaycan'ın petrol endüstrisini canlandırma çabalarını engelleyeceği tehdidinde bulununca bu koşuldan vaz geçmek zorunda kalmıştır.

Dağların kuzey tarafında Rusya'nın başı daha çok ağırmaktadır. En çok acı vereni 1991'in sonunda Rusya'dan ayrıldığını ilan eden Çeçenya'dır. O zamandan beri, Rusya Çeçenya'yı itaat ettirmekte başarısız olmuştur. Birkaç gün önce, Rusya'nın başbakanı "Rusya'nın, Çeçenya ile ilişkilerinde kesin kararlar almak zorunda kalacağı bir evreye ulaştığını" söyledi. Görüşmeler sonuçsuz görünmektedir, çünkü, topraklarında bir feodal gibi gezinen eski Sovyet hava kuvvetleri generali Cahar Dudayev, "bugünlerde Rusya ile hiçbir anlaşma olamayacağını" ilan etmiştir. Rusya'nın, muhalif gruba destek verip onu tedirgin etme çabaları hiçbir yere gelememiştir.

Son seçenek olarak Rus istilası, tehlike ile doludur. Birincisi, birlikleri göndermek diğer etnik mücadelelerin kıvılcımı olacaktır. Dağistan'ın batı sınırında yaşayanların çoğunluğu, herhangi bir istilaya karşı çıkacak Çeçenlerden oluşmaktadır. Stavropol Kazakları, kendi Çeçenleri ile uğraşılması yeterince zor oldu-

GH MİMARLIK A.Ş.

Meşrutiyet Cad. 35/7 Galatasaray – İstanbul
 Tel: (212) 293 15 93 – (212) 293 15 94
 Fax: (212) 245 22 81

ğundan, kendi topraklarının bir istilaya sıçrama tahtası olarak kullanılmasını istememektedir. Mümkün olan diğer bir sıçrama noktası İnguşetya, Kuzey Osetya ile olan bölgeleşme anlaşmazlık yüzünden karışıklık içindedir.

İkincisi, Rusya Federasyonu içinde yaklaşık 1 milyon civarında olan Çeçenler korkutucu bir topluluktur. Eğer Rusya istilaya girişseydi, Rusya'daki güçlü Çeçen mafyası orada bir kan davası başlatacaktı. Çeçenya'daki mücadele de kötü olacaktı.

Henüz Çeçenya, uluslararası hukuk açısından, inkar edilemez bir biçimde Rusya'nın

içindedir. Yeltsin'in Çeçenya'nın ayrılmasına izin verebileceğini düşünmek zordur. Birliklerini göndermeli mi, bununla beraber, Çarçı bir generalin, Kafkas muharebesini çok hızlı kazanmak için neye ihtiyacı olduğu sorulduğunda: "Bir Çeçen" gibi sert bir cevap verdiğini hatırlamaktadır.

(Çeviren: İsmail YAZICI)

* 6 Ağustos 1994 tarihli *The Economist* dergisinden alınmıştır.

Abhazya Moskova ile İlişkilerini Güçlendiriyor*

Gürcüstan'dan kopan bölgenin lideri Vladislav Ardzinba'ya göre, yalnızca Rusya'ya "en yakın olanlar" Abhazya'nın gelişiminde başarı sağlayabilecek.

Etnik Abhazların Sohum şehrindeki birinci dünya kongresinde konuşurken, Ardzinba Abhazya'nın "fiilen bağımsız devlet" olduğunu söyledi. Birleşmiş Milletler veya Rusya ile imzaladığı BM'in onayı ile 3000 kişilik barış kuvvetinin bulunmasını sağlayan hiçbir belgenin bölgeyi Gürcüstan'a bağlamadığını ileri sürdü.

Gürcü birlikleri, geçen yıl özellikle Sohum'un kontrolü için yaptıkları dramatik mücadeleden sonra Abhazya'nın dışına sürüldüler. Gürcüstan'ın kuzeybatı kesimindeki bölge, o tarihten beri ülkenin geri kalan bölümünden koparılmış durumdadır ve mültetci Gürcüler geri dönmenin doğruluğunu kabul etmemektedirler.

Ardzinba'nın yorumları, Abhaz liderin uzun vadede, Tiflis'teki Gürcü hükümeti ile bağları koparıp, Abhazya'yı Rusya ile yasal veya yasal olmayan birliğe sokmak amacı doğrultusunda hareket ettiğini göstermektedir.

İç savaş öncesi Abhazya'da çoğunluk olan Gürcü halkının çoğu, ülkedeki ekonomik çö-

küntünün derinleştiği ve bu kışla ilgili korkularının arttığı Gürcüstan içlerine kaçmıştır.

Rus istatistik dairesi Goskomstat'ın verilerine göre, geçen yıl, Gürcü endüstri üretimi yarıya düştü. Bağımsız Devletler Topluluğu üyelerinden herhangi birindeki en hızlı düşüştü bu. Gürcüstan'a en çok gaz veren Türkmenistan, 300 milyon Amerikan Doları'nı bulan ödenmemiş faturalardan dolayı yardımı keseceği tehdidinde bulunuyor.

Gürcü lider ve eski Sovyet Dışişleri Bakanı Eduard Şevardnadze, Rus baskısına boyun eğdiği ve Abhazya'yı yeniden alma mücahedelesinden vazgeçtiği ithamlarında bulunan muhalif politikacıların artan baskısı altındadır. Bu kış gıda ve enerji sıkıntısına dikkat çeken Şevardnadze ve para enflasyonla giderek değersiz hale gelirken, halkın talebini karşılayamamakla yüz yüze kalmıştır.

(Çeviren: İsmail YAZICI)

* 25 Temmuz 1994 tarihli *Financial Times* gazetesinden alınmıştır.

TEZ DAĞITIM

Koll. Şti.

Altıntepe Aygaz Bayii
Elektirikli Ev aletleri

Bağdat Caddesi, No: 40/1, Altıntepe - Küçükyağlı
Tel.: (0216) 388 18 78 - 366 09 42

OSMANOĞULLARI

KERESE-KAVAK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

MEHMET VE NURETTİN ÇELEBİ

Hacıyakup Köyü Tel: (374) 713 33 09 Gölyaka - BOLU

Kısa Kısa ...

Hazırlayan: **Rüya ÖZKALKAN**

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, ülkesine tekrar Türk gözlemci istedi. Şevardnadze önceki akşam yaptığı görüşme sırasında, BM'nin Gürcüstan'a gönderileceği gözlemciler arasında Türkleri de görmek istediğini söyledi. Hikmet Çetin, Şevardnadze'nin bu önerisinin değerlendirileceğini belirterek Türkiye'nin bu tür misyonlara katılmasının gerektiğini belirtti.

(*Hürriyet*; 1 Temmuz)

Karadeniz Ekonomik İşbirliği üyesi ülkelerin dışişleri bakanlarının dördüncü olağan toplantısı Tiflis'te başladı. Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin açış konuşmasıyla başlayan toplantıya KEİ'nin 11 asil üyesi ve 5 gözlemci ülkenin dışişleri bakanları ve üst düzey yöneticileri katılıyor. KEİ toplantısı için Gürcüstan'a giden Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin, Gürcü gazetelerinin Türkiye'nin Ermenistan ile diplomatik ilişkiler kurup kurmayacağı biçimindeki sorusuna, "savaş ve saldırganlık devam ettiği sürece bunun mümkün değil, ancak barışın yerleşmesi halinde Ankara'nın Ermenistan'la her türlü işbirliği içinde olacaktır" biçiminde yanıtladı.

(*Cumburiyet*, 1 Temmuz)

Gürcüstan ayrılıkçı Abhaz-

ya'yı ateşkesi bozmakla suçladı. Gürcüstan Savunma Bakanlığı sözcüsü Koba Likhtadze, ayrılıkçı Abhaz birliklerinin önceki gün Abhazya'nın kuzeydoğusunda yer alan Kodoro Deresi boyunca Gürcüstan köylerini bombaladığını söyledi. Bu arada bölgedeki Rus Barış Gücü komutanı General Kondratyev, olağan çatışmalar dışında bölgedeki durumun istikrarlı olduğunu kaydetti.

(*Cumburiyet*, 7 Temmuz)

İran'da radikallerin sözcüsü *Cumburi İslami* gazetesi, "Kafkasya'daki tüm bunalımların Rusya tarafından kışkırtıldığını" iddia etti. Gazete'de dün yayımlanan başyazıda, Karasğa çatışması ve Gürcüstan'daki savaşın, bölge petrolrolleri üzerindeki denetimini yitirmek istemeyen Moskova tarafından körüklendiği savunuldu. Yazıda böylece Moskova'nın eski Sovyet cumhuriyetleri üzerindeki siyasi ve sayetini korumak istediği kaydedildi. Gazete, Azerbaycan petrolrollerinin Akdeniz üzerinden batıya nakli için üç seçenek bulunduğu halde, ABD'nin Azerbaycan-Ermenistan-Türkiye hattını tercih ettiğini savundu. Yorumda, Türkiye'nin muhalefeti üzerine Rusya'nın Novosyrsk limanından yüklenen petrolün Boğazlar yerine Samsun limanından döşenecek boru

hattı ile Akdeniz'e aktılmasını öngören uzlaşma önerisinin kabul edildiği öne sürüldü. Yazıda, böylelikle Azerbaycan petrolrolleri üzerinde süren uluslararası çekişmede İran'ın devre dışı bırakıldığı kaydedildi.

(*Cumburiyet*, 21 Temmuz)

BM Güvenlik Konseyi Gürcüstan'daki gözlemci sayısının artırılmasına izin verdi. Gözlemcilerin görev süresini de 13 Ocak 1995 tarine kadar uzattı. Konseyin oybirliğiyle kabul ettiği kararlar, halen 22 olan Gürcüstan'daki askeri gözlemci sayısının 136'ya kadar çıkarılmasına izin verildi.

(*Cumburiyet*, 23 Temmuz)

Gürcüstan Ulusal Bağımsızlık Partisi'nin lideri Irakli Tsereteli, 20 günden uzun bir süredir devam ettiği açlık grevine önceki gün son verdi. Tsereteli, parlamentonun Eduard Şevardnadze'nin Devlet Başkanlığı ve Parlamento Başkanlığı'ndan alınmasını görüşeceği bir olağanüstü toplantı yapmasına kadar açlık grevine devam edeceğini açıklamıştı.

(*Cumburiyet*, 3 Temmuz)

Rusya'dan tek taraflı olarak bğmsızlığını ilan eden Çeçen Cumhuriyeti'nin Devlet Başkanı Cahar Dudayev, Mosko-

va yönetiminin ülkesini bir ay içinde işgal etmeye hazırlandığını öne sürdü. Çeçen Cumhuriyeti'ndeki muhaliflerden oluşan bir grup, kendilerine Geçici Konsey unvanını vererek ülkede yönetime el koyduklarını açıklamışlardı. Rusya Başbakan Yardımcısı Serguey Şakray da yaptığı açıklamada, Geçici Konsey ile görüşmelere başlamaya hazır olduklarını kaydetmişti. Itar-TASS Ajansı'nın bildirdiğine göre, muhalefetin oluşturduğu Geçici Konsey bir kararname yayınlayarak Dudayev'in cumhurbaşkanlığı görevinden azledildiğini kaydetmişti. Interfaks Ajansı'nın haberine göre Dudayev, kendisini uzaklaştırarak yönetimi el koyduğunu açıklayan Geçici Konsey'in meşru olmadığını belirtti. Dudayev, Moskova yönetimi tarafından Çeçen Cumhuriyeti'nde durumun karışık olduğu yolunda yapılan açıklamaların ise bölgeye Rus askerlerini göndermek için bahane yaratmayı amaçladığını bildirdi. Dudayev, "Rusya karşı istihbarat teşkilatının özel birlikleri Çeçen muhalefetine bağlı silahlı gruplar kimliği altında işgale hazırlanıyorlar" dedi.

(*Cumhuriyeti*, 3 Ağustos)

Çeçen Cumhuriyeti'nde Devlet Başkanı Cahar Dudayev'e muhalif olan Geçici Konsey'in ayrı bir hükümet kurduğunu bildirildi. Geçici Konsey Başkanı Umar Avturhan yaptığı açıklamada, Dudayev'in denetimi dışındaki Nantereçni bölgesinde kurulan hükümetin 13 bankadan oluştuğunu belirtti. Bu arada Rusya Federasyonu Yüksek Sovyeti'nin son başkanı Çeçen asıllı Ruslan Hasbulatov'un Çeçen Cumhuriyeti'ne gittiği bildirildi. Hasbulatov,

Çeçen sorununun çözümünün önünde en büyük engel olarak gördüğü Dudayev ve hükümetinin istifa etmesini ve kendisinin de aralarında bulunduğu bir konsey denetiminde devlet başkanlığı ve parlamento seçimlerinin yapılmasını istiyor. Dudayev ise Itar-TASS Ajansı'na yaptığı açıklamada "Rusya liderliği ve dünya kamuoyu, Çeçen halkının özgürlük ve bağımsızlık hakkını tanırsa, o gün başkanlık koltuğunu bırakırım" dedi.

(*Cumhuriyet*, 9 Ağustos)

Çeçen Cumhuriyeti Devlet Başkanı Cahar Dudayev cihat uyarısında bulundu. Interfaks'ın haberine göre, Dudayev, Grozni'de toplanan bakanlar kurulunun toplantısında genel seferberlik ilan etti. Ayrıca Nantereçni bölgesi de olağanüstü bölge ilan edildi. Dudayev, "Rusya bu tutumunu sürdürürse bir felakete karşı karşıya kalır. Kafkaslar'da savaş çıkar... Olası bir Rus işgali Afganistan'dakinden çok daha şiddetli bir direnişle karşılaşır" dedi.

(*Cumhuriyet*, 12 Ağustos)

Gürcüstan'ın başkenti Tiflis yakınlarında, dün sabaha karşı bir yolcu treninin sinyal hatası sonucu Rustavi İstasyonu'nda duran bir yük trenine çarpması sonucu 24 kişi hayatını yitirdi. Kazada iki tren de hurdaya döndü.

(*Hürriyet*, 15 Ağustos)

Batumlular Kültür ve Dayanışma Derneği Şubesi'nin yeni yönetim kurulu yapıldı. Kongre sonrası derneğin yeni yönetim kurulu Gölcük Belediye Başkanı İsmail Beşi' ziyaret ederek kendilerini ta-

nıttı. Yeni yönetime başarılı dileyen Barış, dernek ile diyaloglarının her zaman en iyi şekilde devam edeceğini belirtti. Derneğin yeni yönetim kurulunda şu isimler yer aldı: Dernek Başkanı Metin Meydanlı, 2. Başkan Ekrem Saral, Muhasip Nejdet Aydın, Genel Sekreter Nevzat Çavuşoğlu ve üyeler Mehmet Gür, Mahmut Seslikaya, Nevzat Alemdar, Cengiz Menteş, Hikmet Öktem, Mehmet Soysal ve Nihat Uzun.

(*Kocaeli*, 20 Ağustos)

BM Genel Sekreteri Butros Galinins önümüzdeki aylarda Gürcüstan, Azerbaycan ve Ermenistan'ı kapsayan bir geziye çıkacağı bildirildi. BM'de görevli Gürcü ve Rus diplomatlar, Butros Galin'in Gürcüstan'ı 31 Ekim - 2 Kasım tarihleri arasında ziyaret etmesinin beklendiğini belirttiler. Ziyaret tarihinin güvenilir nedeniye açıklanmadığı belirtiliyor.

(*Cumriyet*, 25 Ağustos)

VEGA

YAYINCILIK & TANITIM

Yayın
Grafik
Tanıtım
İşlerinizde
Hizmetinizdeyiz

Klodfarer Cad. Dostlukyurdu Sk.
Hacıbey Apt. No:10/7
Çemberlitaş / İstanbul
Tel (Fax): (0212) 638 25 81

YENİCE[®]
YAPI ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

ÖNCE YENİCE YAPAR, SONRA DİĞERLERİ...

- * **YENİCE LÜX METAL
BANYO AKSESUARLARI**
- * **YENİCE DUROPLAST
MELAMİN AKSESUARLARI**
- * **MELAMİN KLOZET
KAPAKLARI**
- * **YENİCE REZERVUAR
İÇ TAKIMLARI (TSEK Belgeli)**
- * **YENİCE FLEXİPLE KROM
NİKEL HORTUMLARI**

Merkez Satış Müdürlüğü:

Atatürk Cad. Merdivenköy Yolu
Sk. No: 39 Küçükbakkalköy-İST.
Tel: (0216) 380 70 74
Fax: (0216) 380 69 99

Ankara Bölge Müdürlüğü:

Rüzgarlı Celal Atık Sk. No: 4/32
Köseoğlu İş Hami Ulus-ANKARA
Tel: (0312) 324 24 99
Fax: (0312) 324 24 99

İzmir Bölge Müdürlüğü:

Gaziler Cad. Batı İş Merkezi
No: 367/F Yenisehir-İZMİR
Tel: (0232) 459 69 10
Tel-Fax: (0232) 457 16 57

**İMES SAN. SİTESİ A BLOK 104 SK. NO: 14-39 DUDULLU-İSTANBUL
TEL: (0216) 364 39 29 - 364 39 58 FAX: (0216) 364 39 58**

DOĞAYI YAŞAMAK VE YAŞATMAK

**İSTANBUL'DA
GELENEKSEL KÜLTÜRÜMÜZÜN
DOĞAYLA KUCAKLAŞTIĞI
MÜKEMMEL BİR DİNLENCE BELDESİ
DÖRT MEVSİM HİZMETİNİZDE...**

CLUB ATABAY

Eskihisar Darca İstanbul TURKEY
Tel: (19) 412 611 - 555 854 - 555616
İrtibat/Correspondence/Korrespondenz

CLUB ATABAY

Acıbadem: 81010 Kadıköy İstanbul TURKEY
Tel: (0216) 339 48 50 (4 Hat/Lines/Linien)
Telex: 29469 drug tr Fax: (0216) 339 61 41

Club
ATABAY

güne başlarken bir sevgi buseşi

36136824
0212 247 02 94

TWIN Çift Biçak
(50'lik Kartela)

TWIN Çift Biçak
(5'li Poşette)

TWIN Çift Biçak
(5'li Dispenser)

PİVOTING
Çınar Başlık
Traş Makinesi

PİVOTING PLUS
Makine Kartuşları

MONO Tek Biçak
(5'li Poşette)

MONO Tek Biçak
(50'lik Kartela)

ZAZA[®]
TRAŞ BIÇAKLARI

Traş bıçağında aradığınız her şey.
Kalite ve ucuzluk

KARTAL ÇELİK EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Tahtakale Cad. 38 ZAZA Han Eminönü - İSTANBUL

Tel: (0-212) 522 19 62 - 231 21 25 Fax: (0-212) 247 02 94